

Uluslararası Sistemi Yeniden Yorumlamak: Ulus-Devlet, Sermaye ve Küreselleşme

Revisiting International System: Nation-State, Capital and Globalisation

Salih KAYA

Galatasaray Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Uluslararası İlişkiler ABD,
İstanbul, Türkiye

Açıklama (Bu makale daha önce 7. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Kongresi'nde sözlü olarak sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.)

Geliş Tarihi/Received 29.09.2024
Kabul Tarihi/Accepted 19.12.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 30.12.2024

Corresponding Author/Sorumlu Yazar:
Salih KAYA
E-mail: salihkaya96@icloud.com

Cite this article

Kaya, S. (2024). Revisiting International System: Nation-State, Capital and Globalisation *Journal of International Relations Studies*, 4(2), 74-91.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Öz

Uluslararası sistemdeki gelişmeler, yalnızca sistemin genel yapısını değil, içindeki aktörleri de dönüştürmüştür. 1648 Westfalya düzeni, diplomasi mekanizmalarını kurumsallaştırarak ulus-devletlerin rolünü artırmıştır. Ancak ulus-devletlerin güçlenmesiyle sermaye gruplarının büyümesi, bu devletleri zorlayan bir faktör haline gelmiştir. XIX. yüzyılın son çeyreğinde uluslararası şirketlerin ortaya çıkışı, dış politika tercihlerini etkilemiş, devletler arasında rekabeti artırmış ve korumacı politikalar teşvik edilmiştir. Bu politikalar, Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesine zemin hazırlamıştır. Wilson ilkeleri, imparatorlukların yerini ulus-devletlere bırakmasını sağlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ABD ve Sovyetler Birliği başat güçler olarak ortaya çıkmış, Soğuk Savaş döneminde şirketler uluslararası sahnede güç kazanmaya başlamıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve neoliberal düzen, şirketlerin ulus-ötesileşmesini hızlandırmıştır. 2008 Ekonomik Krizi ve 2020 Kovid-19 pandemisi, ulus-devletlerin zayıflığını artırırken sermayenin güçlenmesine yol açmıştır. Günümüzde uluslararası sistemdeki değişim, şirketlerin artan gücüyle birlikte, realist düşüncenin öngördüğü devlet merkezli yapıdan Coxçu okulun öngördüğü çok kutuplu bir yapıya evrilmektedir. Bu çalışma, ulus-devletlerin doğuşundan günümüze kadar olan süreci eleştirel teori ve post-modern felsefe bağlamında ele almakta ve ulus-devlet ile sermaye arasındaki ilişkiyi irdelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Ulus-devlet, Sermaye, Çok kutupluluk, Jeo-ekonomi

ABSTRACT

Developments in the international system have reshaped both its structure and the actors within it. The 1648 Peace of Westphalia institutionalized diplomatic mechanisms, strengthening nation-states. However, the rise of capital groups soon posed challenges to state power. By the late 19th century, international corporations began influencing foreign policy, increasing competition and promoting protectionist policies, which contributed to the outbreak of World War I. Wilsonian Principles facilitated the transition from empires to nation-states. After World War II, the U.S. and Soviet Union emerged as dominant powers, and during the Cold War, international corporations gained further influence. The end of the Cold War and the rise of neoliberalism accelerated the growth of transnational corporations. The 2008 Economic Crisis and 2020 COVID-19 pandemic revealed the economic vulnerabilities of states while empowering corporations. Today, as corporate power grows, the international system is shifting towards a multipolar world, moving beyond the state-centric focus of realist thought, as envisioned by the Coxian school. This study examines the evolution of the international system, employing critical theory and postmodern philosophy to analyse the rise of nation-states and the rise of other actors.

Keywords: Nation-State, Capital, Multipolarity, Geo-economics

Giriş

Ulus-devlet yapısı günümüz uluslararası sistemin merkezinde yer almaktadır. Realist teoriden kritik düşünce ekolüne kadar bütün uluslararası ilişkiler teorileri, sistem okumasında bulunurken ulus-devleti teorilerinin içerisinde değerlendirmek durumundadır (Rose, 1998). Realist teoride uluslararası sistem tahayyül edilirken ulus-devlet dışındaki bir aktör değerlendirmenin dışarısında tutulur (Waltz, 2010). Liberal teoride birey merkezli düşünce salık verilirken birey ile ulus-devlet arasındaki ilişki inceleme konusu olarak değerlendirilmektedir. İnşacı düşünce okulunda sistem okuması yapılırken ulus-devlet üzerinden bir okuma yapılmazken ulus-devletin içerisinde yer alan etki gruplarının oluşumu ve bu grupların sistemdeki icraatları değerlendirilir. Kısacası ulus-devlet konsepti olmaksızın uluslararası ilişkiler disiplini bir değerlendirme yapmak oldukça güç hale gelmektedir (Burchill, 2013). Nitekim, 1648 Westfalya sistemi sonrasında siyaset bilimi disiplini altında yeşeren diplomasi, devletler arasındaki ilişkiler artması ve daha karmaşık hale gelmesi sonrasında önce 1815 Viyana Kongresi sonrası kurumsallaşma yoluna gitmiş; 19. yüzyılda başta sömürgecilik ve merkantalist ekonomi politikalarının öncelenmesiyle beraber devletler arası rekabetin artması, 1919 yılında uluslararası ilişkiler disiplinin doğuşuna giden yolun taşlarını döşemiştir (Holzgreffe, 1989). Uzun soluklu yolculuk disiplinin doğuşuyla birlikte daha da çetrefilli bir hal almıştır. Soğuk Savaş iklimiyle görece istikrarlı bir uluslararası sistem öngörülmesi; 1991’de Soğuk Savaş’ın sona ermesi sonrası önce tek kutuplu bir dünya fikri ortaya atılmışsa da günümüze doğru çok kutupluluk tartışmaları hız kazanmıştır.

Anlatılan bu büyük hikaye temel olarak ulus-devlet üzerinden şekillendirilmekte, başta ders kitapları olmak üzere alandaki yazıların büyük çoğunluğunda yolculuğun doğruluğu *de facto* bir postulat olarak kabul görmektedir. Uluslararası ilişkiler disiplini bu görüşün hâkim olmasına rağmen eklektik bir yapıya sahip bir çalışma alanında yeni görüşler de ortaya atılmaktadır (Hollis & Smith, 1996). Bu görüşlerin beslendiği temel kaynaklar, hâkim teorilerin aksine antropoloji, felsefe, sosyoloji ve iktisat biliminin alt dalı olarak ortaya çıkan kalkınma çalışmalarıdır. Bu çalışmalardan beslenen post-modern teoriler, uluslararası sistemi pozitivist yaklaşımla ilk grup inşacı düşünce okuluna mensup araştırmacılar ulus-devlet üzerinde mülhazalarda bulunsalar da özellikle 1990’lı yılların ikinci yarısından itibaren gelişmeye başlayan eleştirel teori çatısında altında yeni teoriler geliştirilmiştir (Smith, 1997). Özgürleşme hareketi olarak da tanımlanabilecek post-modern teoriler ulus-devleti aktörlerden sadece birisi olarak görmeye başlamış; pozitivist okulun ulus-devleti kara kutu olarak gören yaklaşımını bir kenara bırakarak ulus-devletin içerisinde aktörleri değerlendirmiştir. İlerleyen dönemde başta Michael Cox olmak üzere ulus-devleti atomlarına ayıran düşünürler, ulus-devletin sadece siyasi düzlem üzerindeki rekabetini ele almak yerine sosyo-ekonomik düzlemdeki rekabetini de irdelemeye başlamıştır (Burchill, 2013). Realist düşünce okuluna mensup Edward Luttwak’ın çalışmalarının yeniden yorumlanması sonucu doğan jeo-ekonomi ise ulus-devletin siyaset alanında ekonomik araçlar vasıtasıyla çıkarlarını gözettiği ve emellerini tatbik ettiği savıyla ulus-devleti yeni bir perspektiften incelemişlerdir (Vihma, 2018).

Bu çalışmada, ulus-devlet merkezli bir uluslararası sistem okuması yerine ulus-devletin 21. yüzyılda karşılaştığı sınamalar üzerinden değişim içerisinde olduğunu tanıklık ettiğimiz yeni tip uluslararası sistem değerlendirilmeye çalışılacaktır. Çalışma boyunca literatürde tartışılacak ulus-devletin kriz içerisinde olduğu iddiasına farklı bir açıdan yaklaşarak ulus-devletin bir kriz içerisinde olup olmadığı da tartışılacak olup bu yeni tip sistem sebebiyle ulus-devletin bir kriz içerisinde olmaktan ziyade kendi meşruiyetini sorgulanmasına kapı aralayan ve meydan okuyan başka bir aktörün doğuşu üzerinden bu tartışmaya cevap aranacaktır. Diğer bir ifadeyle, ulus-devleti teşkil eden gruplar ve bu gruplardan sermaye üzerinden yeni bir uluslararası sistem okuması yapılmaya gayret edilecektir. Bu yeni okuma denemesinde, epistemolojik olarak Frankfurt Okulu öğretisine başvurulurken ontolojik olaraksa post-modern Fransız felsefesinin önde gelen isimleri Gilles Deleuze’ün “savaş makinası ve çoğulluk” kavramıyla (Deleuze et al., 1986, 1994) Jean Baudrillard’ın “simülakr (Baudrillard, 1985, 2017) ve hipergerçeklik (Baudrillard, 2016)” kavramı çerçevesinde uluslararası sistem değerlendirilecektir. Bu kavram temelinde Michael Cox ve Miakel Wigell’in uluslararası sisteme ilişkin bakışlarından hareketle kritik jeo-ekonomi teorisi gözlüğüyle sistem okunmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın ilk bölümünde zikredilen kavramlar ve teorik çerçeve ele alınacak olup kullanılacak kavramlar detaylı bir biçimde izah edilmeye gayret edilecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde ulus-devleti ortaya çıkaran dinamikler çerçevesinde 1648 Westfalya Düzeni’nden 1945 sonrası kurulan liberal uluslararası düzen arası periyot değerlendirilecektir. Bu değerlendirmede, ulus-devlet atomlarına ayrılmaya çalışarak sermaye sahipleri ve ulus-devlet ilişkisi ele alınacaktır. Çalışmanın üçüncü bölümünde liberal uluslararası düzende neoliberal ekonomik anlayışın getirdiği değişimler ve bu değişimlerin sebebiyet verdiği dönüşüm izah edilecektir. Son bölümdeyse Soğuk Savaş sonrası dönemde tek kutuplu dünyadan çok kutba geçerken sistemde ulus-devlet ile sermayenin ilişkisi ve küreselleşmenin “üçüncü dalgasının uluslararası sistemdeki olası etkisi” tartışılacaktır.

Teorik Çerçeve

Bu çalışma kapsamında ele alınacak konu, daha önce birçok yazar tarafından ele alınmakla birlikte çalışmanın özgün olan kısmı sunduğu teorik çerçeveden ileri gelmektedir. Diğer eleştirel yazarlardan farklı olarak Michael Cox, ulus-devletin küreselleşme ile birlikte miadını doldurmadığı savını ortaya atmaktadır. Cox'a göre küreselleşme ile bildiğimiz manada ulus-devlet yapısı zedelenmemiş aksine küreselleşmenin getirdiği iş yapma biçimlerindeki değişikliklere icra ettiği işlevleri uyarlayarak daha da güçlenmiştir. Bu güçlenme sürecinde küreselleşmenin getirdiği karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin karmaşıklaşması ulus-devlet gibi neredeyse 400 yıllık bir tecrübeyi haiz bir siyasi varlığa olan ihtiyacı artırmıştır. Bu nedenle günümüz uluslararası ilişkilerinde ulus-devlet hâlâ merkezi bir konumda yer almaktadır. Cox'un düşüncesine göre ulus-devletin günümüz ilişkilerinde ne denli önemli ve merkezi bir aktör olduğunu idrak edebilmemiz için üç alana bakmamız yeterlidir. Evvelce uluslararası arenada ticari ilişkilere merkantilizm etkisiyle doğrudan devlet müdahalesi marifetiyle küresel ilişkiler yönlendirilirken günümüzde ulus-devletler ticari politikalarını müzakere içerisinde belirlemektedirler. Ancak, ulus-devletin temel millî çıkarları (core national interests) tehdit edildiğinde, diğer ekonomik aktörlerin gücü oranında ulus-devletin tercihleri ulusal ekonomik politikalar olarak şekillenmektedir (Buzan & Cox, 2022; R. W. Cox, 1981). Örnek verecek olursak, Temmuz 2020'de Britanya hükümetinin Huawei ile önceden imzaladığı 5G ağı anlaşması, Anglo-Sakson ittifakın Çin ile giriştiği iktisadi mücadele sonrasında Britanya hükümetinin tek taraflı aldığı bir karar neticesinde feshedilmiştir (The British Government, 2022). Diğer bir ifadeyle, siyasi olarak belirlenen hedef doğrultusunda ekonomi politikası değiştirilmiştir. Cox'un vurguladığı bir diğer alansa sınırlardır. Hukuk ve siyaset bilimi alanlarında ulus-devleti ulus-devlet yapan en önemli üç unsurdan birisi de delimitasyon yani sınırların belirliliğidir. Tecrübe etmekte olduğumuz son küreselleşme dalgasının itici güçlerinden olan ulaşım araçlarının çeşitlenmesi ve ulaşım sürelerinin kısalmasına rağmen dünyadaki göç hareketliliği, diğer dönemlerle mukayese edildiğinde benzer seviyelerde seyretmektedir (Carr & Cox, 2021). Kısacası, küreselleşmenin toplumsal yanı olan olarak vaat edilen tek dünya toplumu tezi doğrulanmamaktadır. Şöyle ki, Antonia-Maria Sarantaki, Michael Cox'un belirttiği göç olgusuna atıfta bulunarak, kendini normatif bir güç olarak tanımlayan Avrupa Birliği'nin (AB) Frontex politikalarının, artan milliyetçilik ve popülizmle birlikte sınır duvarlarını daha da yükselttiğine dikkat çekmektedir (Sarantaki, 2024). Cox'un vurguladığı son alansa uluslararası kurumlardır. Cox'a göre küreselleşmenin çerçevesini çizmekle mükellef uluslararası kurumlar, ulus-devletlerce ortaya konan politikaların ulus-devletlerin atadığı temsilciler tarafından oylandığı yapılardır. Bu bağlamda, küreselleşmeyle birlikte ulus-devletin güç kaybından ziyade onun görev ve işlevlerinde bir değişim meydana geldiği gözlemlenmektedir (M. Cox, 2013). Örnek verecek olursak 7 Ekim 2023'ten buyana süregelen İsrail'in Gazze'de soykırım raddesine varan zulmüne başta Birleşmiş Milletler (BM) olmak üzere hiçbir uluslararası kurumca en ufak ciddî adımın atılmaması, bu kurumların ulus-devletlerden bağımsız bir politika izleyemediklerinin en somut ve güncel göstergesidir (Akram, 2024; Gowan, 2023).

Cox'un çizdiği perspektifte diğer aktörlerin güçlenmesine rağmen uluslararası ilişkilerin merkezinde ulus-devlet yer almaktadır. Cox'un analiz seviyesine baktığımızda olayları makro düzeyden ele alması ulus-devletleri atomize etmemesine sebebiyet vermektedir (M. Cox, 2018). Cox'un ulus-devleti bu denli merkezi bir konum görmesinin bir diğer sebebi de uluslararası ilişkiler disiplininin başlangıcından itibaren tartışılmalı yüksek/düşük politika (*high/low politics*) ayrımının Cox tarafından da belli bir ölçüde benimsenmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu tartışmanın özünde yüksek politika olarak siyaset benimsenirken düşük politika olarak iktisadın benimsenmesi yatmaktadır. Cox'un analizlerinde siyaset ve ekonomi önceliklendirilen alanlar olarak ön plana çıksa da ekonomik enstrümanları siyasetin aracı ya da "kaldırıcı" olarak görmesi, dış politika yapım sürecinde siyaseti ekonomiden daha etkili gördüğünü de işaret etmektedir.

Bu minvalde, Mikael Wigell'in sunduğu kritik yaklaşım Michael Cox'un sunduğu ekonomik araçlar üzerinden küresel sistemin okunabilmesine imkân sağlamaktadır. Wigell'a göre stratejik ekonomik araçların jeopolitik amaçlara ulaşmak amacıyla kullanılması ulus-devletlerin dış politika süreçlerinde başarılı olabileceğini iddia etmektedir. Bu özgün bakış açısı sayesinde Wigell, pozitivist okulun ağırlık verdiği geleneksel askeri güç hâkimiyeti kavramlarına meydan okumaktadır. Ekonomi ve jeopolitika okumasını derinleştiren Wigell, küreselleşme ile birlikte ekonomik yaptırımlar, ticaret anlaşmaları, yatırım akış şemaları ve altyapı yatırımları sayesinde bir aktörün diğer aktörü istediği biçimde yönlendirebildiğini iddia etmektedir (Wigell et al., 2020). Başka bir deyişle ekonomik araçların karşılıklı bağımlılıkların bu derece karmaşık seviyelere geldiği modern dünyada silahsallaştırıldığını öngörmektedir. Wigell'in bakış açısının sunduğu en özgün tespit ise uluslararası sistemde ulus-devletlerin izledikleri bu politikalar sisteminin apolitik bir ekonomik çevre ortaya çıkmasına yol açmış ve sistemdeki aktörlerin rekabetinin odak noktasına ekonomik ilişkileri yerleştirmiş olmasıdır (Choer Moraes & Wigell, 2022a). Demokratik ülkelerde ekonomi merkezli yaklaşım aktörlerin çoğullaşmasına yol açarken otoriter devletlerdeyse ekonomik araçlar siyasal nüfuz genişletme aracı olarak kullanılmaya başlamıştır (Wigell & Vihma, 2016).

Bu iki yazarın da görüşleri epistemolojik olarak uluslararası sistemi anlamamıza yardımcı olsa dahi iki düşünürün de hareket noktasının pozitivist ontolojik zeminden kaynaklanması sebebiyle ulus-devletin uluslararası sistemdeki rolünü merkezileştirmektedir. Bu sebepten ötürü çalışma kapsamında Fransız felsefesi olarak adlandırılan post-modern felsefenin iki önemli ismi Jean Baudrillard ve Gilles Deleuze'ün ontolojik yaklaşımlarından faydalanılarak bir jeo-ekonomi okuması yapılmaya çalışılacaktır.

İki dünya savaşı arası dönemde doğan Jean Baudrillard, çağdaşı filozof ve sosyologlardan farklı olarak Almanca dili ve edebiyatı formasyonuna sahip bir düşünürdür. Baudrillard'ın felsefe ve sosyoloji formasyonu dışında kendisini yetiştirmesi ona düşüncelerinde özgünlük ve esneklik kazanmasında yardımcı olmuştur. Nietzsche ekolünden gelen Baudrillard'ın felsefe ve sosyoloji alanlarına en büyük katkısı ortaya attığı “simülakr” ve “hiper gerçeklik” kavramlarıdır (Baudrillard & Turner, 2004). Bu iki kavram günümüzde değişmekte ve yeni bir oluşum içerisine girmekte olan uluslararası sistemdeki dönüşüm sürecini anlayabilmemize yardımcı olmaktadır. Simülakr ya da Baudrillard'ın ifadesiyle “simulacrum”, gerçeğin yerine geçen, ancak aslında kendi başına bir "gerçeklik" yaratıp, insanları gerçeklikten uzaklaştıran bir temsildir. Aslında bir gerçeğin tam anlamıyla kopyası değil, gerçeğin ötesine geçerek kendi başına bir "gerçeklik" yaratır. gerçeğin yerine geçen, ancak aslında kendi başına bir "gerçeklik" yaratıp, insanları gerçeklikten uzaklaştıran bir temsildir (Baudrillard, 2017). Baudrillard'ın simülakra kavramına en güzel örnek 2001'de gerçekleştirilen İkiz Kuleler saldırısı sonrası ABD Başkanı George W. Bush'un 'Teröre karşı Savaş' söylemi sadece güvenlikle ilgili bir konsept olarak duyurulsa da terörle mücadele söylemi sayesinde terör ile şiddeti tekeli elinde bulunduran tek meşru yapı ulus-devletin eylemleri arasındaki ayrım bulanıklaştırılmış; basite indirgenen ve medya tarafından yansıtılan bilgiler aracılığıyla meşru devletler “terör devletleri” olarak tanımlanmaya başlamıştır (Baudrillard, 2002). Uluslararası düzlemde şu an yaşanan İsrail'in uluslararası hukuku bir kenara bırakarak Gazze'de soykırıma varan eylemleri, bir simülakra yaratılarak “teröre karşı mücadele” olarak uluslararası medya tarafından pompalanmaktadır. Kuruluş amacı uluslararası barış ve istikrarı korumak olan BM'nin en yüksek ve kararları yaptırım gücüne sahip tek mercii BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olan ABD'nin, İsrail'in uluslararası barışı baltalayan eylemlerine karşı bir yaptırım kararı çıkmasını engelleyici şekilde karar tasarılarını veto etmesi, BM'nin dahi bir simülakra olduğuna dalalet etmektedir. Baudrillard'ın bir diğer konseptinde, “hiper gerçeklikteyse”, yaratılan simülakralar sayesinde tahayyüller gerçeğin yerini almaktadır. Jean Baudrillard'a göre hiper gerçeklik, gerçeğin yerini alan simülasyonların ve imgelerin, orijinal gerçeğin kendisinden daha gerçekmiş gibi algılanması durumudur. Bu bağlamda, hiper gerçeklikte sınırları bulanıklaşan gerçek ve kurgusal unsurlar, toplumsal algıyı yönlendirmekte ve hakikat kavramını anlamlandırmayı zorlaştırmaktadır (Baudrillard, 1985). Baudrillard'ın hiper gerçeklik kavramlaştırmasına en güzel örnek, pozitivist düşünce geleneğinin ulus-devleti bir “kara kutu” olarak görme önermesidir. Norbert Elias'ın “Modernleşme Süreci (*The Civilizing Process*) adlı eserinde ifade edildiği şekilde ulus-devletler uzun yıllar süregelen idareci kavgaları, siyasi gruplar arasındaki değişimler ve ekonomik yapılar etrafında inşa edilmiş siyasi varlıklardır (Elias et al., 2000). Bugün dahi ulus-devleti yekpare bir yapı olarak tahayyül eden realist yazarlar, ulus-devletlerin ortaya koydukları milli çıkarları “devlet aklı” ya da “milli çıkar” olarak tasvir ederek bu hedeflerin veyahut gayelerin tek bir merkezden üretildiğini iddia ederek bu söylemlerine meşruiyet sağlamaktadırlar (Éthier, 2010). Daha detaylı olarak inceleyeceğimiz bu süreç özelinde ulus-devletlerin izledikleri politikaların sadece devlet aklı (*raison d'état*) tarafından değil, birçok baskı grubu arasında meydana gelen pazarlıklar sonucu ortaya çıktığı gerçekliği, büyük bir anlatı sayesinde devlet aklı temsiliyetine referans gösterilerek daha da güçlendirilmektedir. Uluslararası düzlemde gerçekleştirilen etkinlikler de Baudrillard'ın hiper gerçeklik anlatısına yerinde örnekler sunmaktadır (Cerioli, 2024). Mesela, G20 gibi temel amacı uluslararası arenada iletişimsizlik sebebiyle doğabilecek çatışmalar ve “yanlış anlaşılmalara” sebebiyle belirebilecek muhtemel anlaşmazlıkların önüne geçmek olan bir oluşum, 24 Şubat 2022 sonrası Rusya'yı dışlamış (Golubkov et al., 2023); G20 zirvelerinde ABD lideri Biden ve Çin Halk Cumhuriyeti lideri arasında samimi pozlar verilmiş ve yeni Soğuk Savaş riski azalmışken (Bose & Widiyanto, 2022) zirveden iki yıl sonra ABD tek taraflı olarak Çin menşeli ürünlere ek gümrük vergisi getirmiştir (Lawder, 2024). Bir diğer örnek ise uluslararası kurumlara ev sahipliği yapan ülkelerin bu kurumlara ev sahipliği yapmasından ileri gelen bir prestij algısının yaratılmasıdır. Bu duruma en güzel örnek uluslararası diplomasinin önde gelen ülkelerinden İsviçre'dir. BM'ye 2002 yılında üye olmasına rağmen İsviçre, Milletler Cemiyeti döneminden itibaren BM Ofisi'ne ev sahipliği yapmakta ve çoktarafli diplomasi denilince akla ilk gelen ülkeler arasında yer almaktadır (The United Nations Office in Geneva, 2022). Bu da Baudrillard'ın tasvir ettiği tahayyül edilerek oluşturulan gerçeğin var olan gerçeklikten daha güçlü olduğu fikrinin doğruluğu ve yerindeliğine dalalet etmektedir.

Gilles Deleuze'e baktığımızda Jean Baudrillard gibi var olanın sorgulandığı ve var olan şeylerin varoluş süreçlerinin irdelendiği gözümüze çarpmaktadır. Deleuze'ün ontolojisinde öne çıkan unsurlar cebir ve rızanın eş zamanlı olarak üretilmesi ve cebirle rızaya muhatap olan birimin zamanla istenilen gerçekliği kabul etmesidir (Deleuze et al., 1994). Deleuze felsefesinin temel kavramlarından olan “savaş makinası” ulus-devletlerin oluşum sürecini idrak edebilmemiz için hayati önem arz etmektedir.

Deleuze'e göre savaş makinası, sadece askeri bir güce atıf değildir. Savaş makinası çoğunlukla ulus-devletin dışında bir güç ya da harekete gönderme yapmaktadır. Savaş makinası kavramı, sabit yapılara, hiyerarşilere ve devlet iktidarının katı kontrolüne direnen toplumun göçebe, akışkan ve dinamik unsurlarını temsil etmektedir. Savaş makinası tabiri kelime anlamı itibarıyla mütecevaz görünse de Deleuze'ün dünyasında bu kavram bugünün sermayedarlarını işaret etmektedir. Deleuze'e göre savaş makinası; sınırlardan münezzehe olmakla birlikte devletlerin içerisinde hayat bulan özerk, esnek ve devletin merkezizetçi mantığına boyun eğmeyen bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Savaş makinasının bir diğer özelliği ise var olan sosyo-kültürel yapıları kabul etmeyerek kendine özgü yapıları kurma isteğidir. Bu bakımdan savaş makinası, devletlerin çizmiş olduğu sınırların ötesinde faaliyet göstermek isteyen ve kendine has sınırlar inşa ederek bu sınırlar içerisinde bir düzen kurmayı arzulayan bir güç ya da harekettir (Deleuze et al., 1986). İlk bakışta Deleuze felsefesinde "savaş makinası" ve "ulus-devlet" in birbirlerine rakip hatta birbirleriyle kıyasıya rekabet içerisinde iki siyasi örgütlenme olduğu anlaşılabilir ancak Deleuze'ün konferansları ve yazıları detaylı bir biçimde incelendiğinde ulus-devletin zaman zaman savaş makinasını arzuladığı; savaş makinasının da değişkenlik göstermekle birlikte ulus-devletin gölgesinde güçlenebildiğini işaret etmektedir. Bu birbirini besleyen rekabeti derinlemesine inceleyen Deleuze, *savaş makinasını* yaratıcı güç olarak nitelerken *ulus-devleti* ise muhafazakâr ve statükocu güç olarak nitelemektedir. Neoliberal kapitalist anlayışın doğuş yıllarına tanıklık eden Deleuze, kapitalist mantık ve ulus-devlet mantığı arasındaki ilişkiyi *savaş makinası ve ulus-devlet arasındaki* ilişkiye benzetmektedir. Deleuze'e göre kapitalizm, sınırları değiştirmeye çalışan ve bir sınıra bağlı olmak istemeyen (*déterritorialisé*) bir güçken ulus-devletse sınırlar üzerinden faaliyet gösteren (*territorialisé*) bir güçtür (Deleuze et al., 1994). Kapitalist mantık; sermaye, ürün ve tüketimi ülkeler arasında yayarak sınırları ortadan kaldırırken bir yandan da ulus-devlete ihtiyaç duymaktadır. Zira kapitalist mantığın istikrarsızlığı teşvik eden yan etkileri ulus-devletin piyasaları düzenlemesi, hukuk müeyyidelerini tatbik etmesi ve düzeni koruması sayesinde istikrarlı hale getirilebilir. Kapitalist mantığın ulus-devletle tatlı rekabetinde bir diğer önemli husus; kapitalist mantık yaratıcılığı ve yatay hiyerarşiyi savunurken ulus-devletinse Max Weber'in de işaret ettiği demir kafes olan bürokrasi ve dikey hiyerarşi ilkeleri çerçevesinde düzenlenmesidir (Sibertin-Blanc, 2016). Bu iki farklı yaklaşım, bir yandan çatışma yaratırken bir yandan da ilerlemeyi sağlamaktadır. Bu noktada Deleuze, cebre ve rızaya dayanan eş zamanlı ilişkinin doğasına da dikkat çekmektedir.

Ulus-Devletin ve Uluslararası Sistemin Kökenleri

Bugün yokluğunu tahayyül dahi edemediğimiz ulus-devlet, insanlık tarihi açısından görece yakın dönemde doğan bir siyasi oluşumdur. Çoğu siyasetçi bilimci ve tarihçi ulus-devletin doğuşunun kökenlerini Haçlı Seferleri'ni takip eden geç dönem Orta Çağ'a kadar dayandırmaktadır. Bu seferler sonrası zayıflayan feodal beyler üzerinde merkezi idarenin söz geçirebilme kapasitesi ekonomik ve sosyal sebeplerden ötürü artmıştır. Nitekim, V. ila VIII. yüzyıl arasında hükümferma olan Merovenj Hanedanı sonrasında siyasi istikrarsızlık ve çok başlılık içerisine giren Frank İmparatorluğu (*Regnum Francorum*), Capet Hanedanı'nın iktidara gelmesi ve Philippe Auguste ve IX. Louis (*Aziz Louis* ya da *Saint Louis*) önderliğinde siyasi otoriteyi genişletme çabalarında bulunmuş; Frank İmparatorluğu'nun dağılma sürecinde üçe bölünen toprakları zayıflayan feodal beylerin elinden alabilmiştir (Dumézil, 2023). Bu süreçte Charles Tilly'nin de tarif ettiği gibi merkezi orduların kurulması ve bu orduların sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için vergi sisteminin düzenlenmesi etkili olmuştur. Fransa özelinden vergi sisteminin gelişimine bakmak Tilly'nin tarif ettiği ulus-devletin doğuş sürecini gözlemleye bilmemize imkân vermektedir. IX. Louis'nin getirdiği sisteme göre hem çiftçiler hem de tüccarların gelirleri vergilendirilebilmiş; çiftçilerden doğrudan vergi, tüccarlarsa dolaylı vergi alınmıştır (Tilly, 2015). Bu sistemde ilginç olan Fransa'nın kuzeyinde bugünkü manada *icra memurluğu* kadrosu Fransız bürokrasisine eklenirken güneydeyse günümüzde dahi komplo teorilerinde sıkça zikredilen *sénéchaux* (seneşo) olarak adlandırılan isimlerin yetkilendirilmesidir (Hubert, 2001). İsimlendirme oldukça ilginçtir zira o dönem bankacılık sisteminin en güçlü aktörlerinden olan Tapınak Şövalyeleri'nin liderlerinin ismi de *sénéchaux* olarak adlandırılmaktadır. Tapınak Şövalyeleri'nin organizasyonel yapılarını inceleyen Séan Martin'e göre, Paris ve Ardanne bölgesinde Tapınakçıların merkezi yönetimle ilişkilerini yürüten merkezler olarak Tapınakçı Katedralleri öne çıksa da örgütün asıl yerleşkeleri Marsilya, Aix-en-Provence, Toulouse ve Bordeaux'yu ihtiva eden Güney Fransa'da (*langue d'oc – pays d'oc*) konumlanmıştır (Martin, 2004). Tapınak Şövalyeleri, Haçlı Seferleri'nin başlangıcında savaşlarda yaralananları kiliselerde tedavi etmek ve ele geçirilen kutsal kiliseleri korumakla vazifelendirilmişken savaşlar ilerledikçe banker haline gelmişlerdir. Nitekim Amalfi, Marsilya, Venedik ve Şam ve Kudüs'te tabiri caizse şubeleri olan Tapınakçıların en büyük etkisi, kutsal mekânların korunmasından ziyade ticaretin kolaylaştırılması olmuştur. Bu yıllarda Tapınakçılarla beraber faaliyet gösteren en önemli gruplardan birisi de Yahudi tüccarlardır. Tapınakçılar hem hacıların varlıklarının rahatça taşınmasını sağlamışlar hem de Yahudi tüccarların para transferlerini kolaylaştırıp onlara kredi açarak ticaret hacminin artmasını sağlamışlardır (Haag, 2013). Akdeniz ticaretinde büyük bir artışa ilişkin verilerin kesinliğini tespit etmek zor olsa da ticarete konu olan mal ve hizmetlerdeki artış ticaretteki artışa da işaret edecektir. Örneğin, 1200 ile 1350 yılları arasında Akdeniz üzerinden geçen altın

miktarı %25'lik artışla 4 tondan 5 tona; baharat miktarı %100'e yakın artışla 1.2 tondan 2 tona (Lopez, 1998); Akdeniz çevresinde yer alan Venedik, Cenova ve Marsilya'da ekonomik büyümeye %40 artmıştır (Abulafia, 2013). Gilles Deleuze'ün sıkça referans verdiği "savaş makinası" konseptine uygun olarak Tapınakçılar, Akdeniz ticaretinde sınırları aşarak ve sınırlardan münezze hareket ederek esnek bir ekonomik yapı kurmayı başarmışlardır. Yine Deleuze'ün sıkça söylediği savaş makinası ile devlet arasındaki dengeli rekabet bu dönemde kendisini göstermiş; Capet Hanedanı döneminde Tapınakçılar zenginliklerine zenginlik katmışlardır. Eriştikleri zenginlik seviyesinin haddi, Bretagne bölgesinde kendilerine ait bir ormana dahi sahip olabilmışlerdir. İşte tam da bu noktada, Deleuze'ün işaret ettiği rekabet aşamasına geçilmiştir. Kendisini tehdit altında hisseden Capet Hanedanı, Papa'nın kutsamasıyla birlikte IV. Philippe önderliğinde Tapınakçılara savaş açmıştır. Séan Martin'e göre IV. Philippe'in Tapınakçıları ortadan kaldırma hamlesiyile birlikte Frank İmparatorluğu, Tapınakçılara olan 20 bin livre borcu silmekle kalmamış; 100 bin livreye yakın Tapınakçı servetine de sahip olmuştur (Labarrière, 2024). Büyük bir tesadüf olarak görülse de Tapınakçıların ortadan kaldırıldığı 1312 yılından tam 25 yıl sonra Franklar ile İngilizler 'Yüzyıl Savaşları'na girişmişler; bu savaşta Franklar Karolenj döneminde hükmettikleri toprakların büyük bir kısmını ele geçirmişlerdir (Carraz, 2012). Kısacası, Fransız prokaryot ulus-devleti, Tapınakçıları 'Kâfir' ilan ederek yani bir nevi bir 'simülakr' yaratarak yeni bir gerçeklik ortaya koymuş; bu gerçeklik üzerine inşa edilen bir anlatı sayesinde işlediği cürmü kapatarak merkezi hükümeti ve pek tabii ulus-devleti güçlendirecek bir savaşa girişebilmiştir (Minois, 2016).

Fransa tarihi açısından kırılma noktası olarak görülen XIV. Louis ya da diğer adıyla 'Güneş Kral' sadece Fransız tarihi açısından değil; aynı zamanda Avrupa tarihi ve siyasi tarih açısından da hayati bir vazife icra etmiştir. 1661 ile 1715 yılları arasında Fransız tahtında bilfiil oturan XIV. Louis dönemi, büyük bir zihniyet dönüşümünün ve modern manada ulus-devletin kuruluş yıllarının yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde bugünkü Fransa sınırlarını ele geçirilmiş, sınırları belirli bir devlet ortaya çıkarılabilmiş ve birçok reform hayata geçirilmiştir. XIV. Louis dönemi sadece bir monarktan da ibaret değildir zira Fransız bürokrasinin de doğuşu bu dönemde gerçekleşmiştir. Bu süreç XIV. Louis iktidarından hemen önce Kardinal Richelieu ile başlamış olup Kardinal Mazarin ve Jean-Baptiste Colbert ile tamamlanmıştır. Kardinal Richelieu'nün bir sözü bu dönemde ulus-devletin ve merkezîyetçi düşüncenin güçlenişini açıkça ortaya koymaktadır: "*Ben size güçlü bir Kral vaat ediyor, onurlu bir Fransa'nın kralı olmanızı istiyorum*" (Becker, 2018). Bu dönemde Richelieu, yerel beylerin ve aristokratların gücünü kırmak amacıyla merkezi orduyu güçlendirmiş, Fransa tarihinde ilk defa profesyonel deniz kuvvetlerinin kurulmasını sağlamıştır. Güçlenen orduyla kont ve baronlara ait olan kaleleri ortadan kaldırmıştır. Richelieu'nün en büyük icraatıysa Fransız Akademisi'ni kurarak bürokrasiye liyakatli personellerin yetiştirilmesini sağlamak olmuştur. Askeri ve bürokratik güç sayesinde ülkenin içerisinde olduğu din savaşında Protestanları zayıflatmış; hemen akabindeyse 30 Yıl Savaşları'na müdahil olarak Avrupa'da Habsburg etkisini kırmıştır (Auribeau & Pevél, 2021). Hazırlanan bu zemin üzerineyse XIV. Louis'nin seferleri başlamıştır. Bu noktaya kadar ulus-devletin temelleri siyasi ve askeri güç üzerinde oturduğu ve yaratıcı gücün yani savaş makinasının devrede olmadığı düşünülebilir ancak tüm bunlar yaşanırken merkezi hükümetin finansal olarak yaslandığı güç, tüccarlar ve bankerler olmuştur. Habsburg Sarayı'nın etkili ismi Fugger ailesi sayesinde savaşlarını fonlayabilen Fransa (Steinmetz, 2015), daha sonra ulusal zengini yaratmak amacıyla bir bakıma o esnek ve yaratıcı gücün isteklerine boyun eğerek Colbert döneminde mali ve iktisadi reformlara girişmiştir. XIV. Louis dönemi denilince akla ilk gelen siyasi ve idari genişleme olarak görülse de iktisat tarihi açısından büyük bir kırılma yaşanmıştır: Merkezi hükümet gölgesinde sermayenin serpilmesi. Bilindiği üzere parçalı siyasi yapılarda her siyasi varlığın vergi rejimi ve pek tabii ki sınırları farklı olduğu için kendine özgü gümrüğü olmak mecburiyetindedir. İlaveten, bu yapı aynı zamanda kullanılan para biriminin de farklılık göstermesine yol açmaktadır. Bütün bunlar arasında belki de en önemlisi ticarete konu olan ürünlerin değerlendirilmesi noktasında her yapının kendine özgü kriterleri olacaktır. XIV. Louis küçük parçalardan oluşan siyasi sistemi büyütüp tek bir siyasi varlığı oluştururken savaş makinasının arzu ettiği "istikrar" ve "düzen" olgularını da inşa etmiştir. Örneğin, XIII. Yüzyılda Champagne bölgesindeki fuardan Bordeaux'ya gitmek isteyen bir tüccar 37 farklı siyasi varlığa vergi ödeyip yol boyunca ticaret yapmak isterse - bu Orta Çağ ticaret pratiğinde kaçınılmazdır - her bölgede farklı bir para birimi, farklı standartlar ve farklı dillere muhatap kalacaktır. Güneş Kral'ın sağladığı siyasi bütünleşme sayesinde bütün bu zorlukların atlatan tüccarlar, aynı zamanda tek bir para birimi ve bir kereye özel gümrük vergisi ödemek suretiyle ticaretlerini kolaylıkla yapabilmışlerdir (Petitfils, 2021). Diğer bir deyişle, ulus-devlet gölgesinde savaş makinası serpilmiştir. Bu süreçte Baudrillard'nın "yok oluş" konsepti oldukça önemlidir (Radio France, 2024), zira Colbert, Fransa'daki birçok yerel kültürü (Norman, Bretagne, Marsilya, Bordeaux ve Yukarı Pirene) eritmiş yani yok etmiş; bu gerçeğin otantik bir kopyasını oluşturmuş yani yeni bir gerçeklik ortaya koymuş ve Fransız milli kimliğini eğitim kurumları üzerinden inşa etmiştir. Günümüzde Sorbonne, Assas ve Descartes gibi birçok farklı isim altında faaliyet gösteren Paris Üniversitesi (Université de Paris) Colbert döneminde düzenlenmiş; Kraliyet Akademileri (Müspet İlimler-*Sciences*, Beşerî İlimler-*Lettres* ve Güzel Sanatlar-*Arts*) açılmıştır. Bu reformlar döneminde Fransız milli burjuvazisi doğmuştur (Vergé-Franceschi, 2005). Colbert'in yapamadığı belki de geldiği aile itibarıyla yapmak istemediği tek reform olan burjuvaziye

siyasi yetkiler verilmemesi 1789 Fransız Devrimi'ne giden yolu açmıştır.

XVII. yüzyılda serpmek için gereken altyapıyı elde eden sermaye sahiplerinin, 1789'a giden yolda ekonomik güçlerini artırmalarına rağmen aristokratlar ve din adamlarının haiz olduğu bilhassa siyasi hak ve temsiliyete sahip olamamaları sistemi tıkamıştır. Yani Baudrillard'ın tasvir ettiği bir simülakrum olan ulus-devlet, bir hiper gerçeklikte faaliyet gösterirken Deleuze'ün savaş makinası, var olan sistemin katı ve sert hiyerarşik yapısında kârlılık ve verimliliğini artıramadığı noktada, illüzyon sona ermiş ve Fransız siyasi rejimi sona ermiş ve yeni bir rejim kurulmuştur: Eski Rejim (*Ancien Régime*) ve Yeni Rejim (*Nouveau Régime*) çatışmasında Fransız Cumhuriyeti doğmuş ve tarihte ilk defa merkezi hükümet çerçevesinde cumhuriyet tecrübe edilmiştir. Bu cumhuriyeti kuranlar da burjuvalar olmuştur. 1830 ve 1848 İsyancıları ise burjuvaların ulus-devlet içerisindeki dengeleri gözetmemesi sonucu ortaya çıkmıştır (Alıntı). Ulus-devlet ve sermaye arasındaki bu rekabet içerisinde iki gelenek güç dengesini "istikrarsızlığa" sebebiyet vermeyecek şekilde kurabilmiştir. Britanya Krallığı'ndaki aristokratlar kıta Avrupası'ndaki gelişmeleri müşahede edebilmiş; Lordlar ve Avam Kamarası şeklinde düzenlenen bir iki kameralı Meclis sistemi sayesinde yükselen burjuvazinin isteklerinin bazıları kabul edilerek karşılıklı tavizler verilmesi suretiyle esnek ve bir o kadar da dayanıklı bir siyasi sistem kurulabilmiştir (Beckett, 2014). Nitekim, bugün dahi bazı firmalar da İngiliz tacının sembolünün olması bu dönemde Kraliyetin bu şirketlerle kurdukları iş birliklerinin mirasıdır. Bir diğer gelenek de kıta Avrupası'nda Cermenlerden gelmiştir. İktisat tarihi açısından Cermenlerin bu tarzı bir yapıyı kurabilmelerinin sosyo-ekonomik sebepleri başka bir çalışmanın konusu olsa dahi Hansa Birliği ve Zollverein tecrübeleri sayesinde 1870'te kurulan siyasi birlik merkezinde bir siyasal sistem inşa edilebilmiştir. Cermen geleneğinde Anglo-Sakson geleceğinden farklı olarak ulus-devlet iştirakçi olmaktan ziyade piyasadaki rekabeti regüle etmek suretiyle ekonomik istikrarı sağlamış; karşılığında Alman sermayedarlar siyasi güç merkezlerinin istekleri doğrultusunda yani ulus-devleti geliştirip kalkındırma yönünde adımlar atmışlardır. Kısacası her iki gelenekte de sermaye siyasi gücün gölgesinde daha da güçlenirken siyasi güç merkezleri de sermaye sayesinde meşruiyetlerini artırmışlardır (Blackbourn, 2023). İki dünya savaşında da bu iki görüş çarpışmış; Anglo-Sakson gelenek her iki savaştan da muzaffer ayrılmak suretiyle bugün yaşadığımız uluslararası sistemin arkasındaki sosyo-ekonomik güç olmuştur. Başta Wilson İlkeleri olmak üzere uluslararası arenada ticareti önceliklendiren Anglo-Sakson düzen, imparatorluklardan ziyade ulus-devlet konseptinin gelişmesini sağlamıştır. Bu dönemde dikkat çeken husus, sömürgecilik döneminde piyasa güçleri önünde bir set olan siyasi varlıklar II. Dünya Savaşı ile birlikte tasfiye edilmiş; Wilson'un salık verdiği '*halkların kendi kaderini tayin etme hakkı*' çerçevesinde tüccarların karşılaştığı gümrük engelleri yıkılmıştır. Bu tarihten itibaren görece yeni kurulan siyasi yapıların ulus-devletleşme sürecinde karşılaştıkları sorunları değerlendiren sermaye küre sathında serpilmiş (Okur, 2012); sömürge imparatorlukları döneminde ulaşılan üretim olasılıkları eğrisinin tavanını değiştirme suretiyle yeni bir ekonomik düzen arayışına girmişlerdir. Bu arayışın ismiyse '*liberal dünya düzeni*' olarak karşımıza çıkmıştır. Deleuze'ün savaş makinası bu dünya savaşlarında bizatihi savaşmasa da karşılaştığı katı bürokratik yapıları ulus-devletin yardımıyla yıkabilmiş ve bir çoğulluk sağlamış; Baudrillard'ın tarif ettiği hiper gerçekliğin yansıması olarak yeni bir hiper gerçeklik yaratabilmiştir. Yaratılan bu hipergerçeklik ise '*liberal dünya*' düzenidir.

Liberal Uluslararası Düzenin Doğuşu ve Ulus-Devlet ile Sermaye İlişkisi

Platoncu gelenek varlığın varoluşunu ideler dünyasında olarak tanımlarken Aristocu gelenek varlığın ancak deney ve tecrübeyle tarif edilebileceğini iddia etmektedir. Deney imkânın müspet ilimlere kıyasla neredeyse imkânsız olduğu beşerî ilimlerdeyse Batı dünyası Aristocu olduğunu savunsa da kurdukları bu dünya düzeninde tamamen idelerden güç almışlardır. Nitekim, II. Dünya Savaşı sonrası ABD Başkanı Truman'ın meşhur konuşmasında ABD'yi 'özgür dünyanın' lideri olarak tanımlanmasının (National Archives, 2019) ardında yatan gerçeklik de çoğu zaman Baudrillard'ın tarif ettiği hiper gerçeklik yaratımıdır. Reel dünyayı kendi suretinde tanımlama niyetinde olan Batı, özellikle de Anglo-Sakson gelenek, liberalizm ve demokrasi (Mearsheimer, 2019) simülakrları çerçevesinde bir gerçeklik sunmuşlardır. Bu gerçekliğin ismiyse liberal uluslararası düzen olarak izleyicilere servis edilmiştir.

Liberal uluslararası düzenin iki saç ayağı bulunmaktadır: Siyasi ve iktisadi yapılar. Siyaseten Birleşmiş Milletler adı altında kurulan çok taraflı ve 'müzakereyi' merkeze alan bir siyasi yapılanma tarzı akla Anglo-Sakson geleneği getirmektedir. Nitekim, diğer geleneklerden farklı olarak siyasi güç merkezleriyle savaş makinası arasında bir müzakere Anglo-Sakson gelenekte bir masa etrafında oturup karşılıklı tavizler vererek bir siyasi dengeye oturabilmişlerdir. Bu geleneğin içerisinde doğan ve gelişen demokrasi ise kurulan düzenin temel siyasi rejimi olarak diğer siyasi varlıklara dayatılmıştır (Izvekova, 2018). Bu bağlamda Eisenhower döneminin meşhur domino teorisinin temelinde komünizmi durdurmak ve demokrasileri dünya sathında yaymak vardır. Eisenhower'ı takip eden süreçte John F. Kennedy özgürlüklerin başkanı olarak lanse edilmiş, iç siyasetteki baskıcı rejimine rağmen Richard Nixon döneminde 'özgürlük ve demokrasi' için Vietnam'da savaşmış, Carter döneminde insan hakları ve demokrasi turnusol kâğıdı gibi dünyaya pazarlanmış ve son olarak Ronald Reagan döneminde meşhur

'neoliberalizm' fikri tüm dünyaya geçer akçe olarak tanıtılmıştır (M. Cox & Stokes, 2018). Siyasi yapılardan süreç bu şekilde işlerken ekonomik yapılardaki tekâmülü süreç siyasi yapılarla eş zamanlı olarak ilerlemiştir. 1945'te kurulan Bretton Woods sistemi ile birlikte Anglo-Sakson finans mantığı, Batı bloğu ülkelerine cebren dayatılmış; dalgalı kur rejimleri ve borçlanma temelli ekonomik anlayış yani refaktan ziyade büyümeyi merkeze alan ekonomi sistemleri Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (WB) tarafından ilerlemenin yegâne modeli olarak sunulmuştur (Voutsas & Borovas, 2015). Siyasi ve iktisadi yapıların yollarıysa neoliberal mantıkta kesişmiştir. Büyük bir mit olarak ortaya konan neoliberalizmin temel postulatları, Anglo-Sakson geleneğin içerisindeki savaş makinasının etkisinin açıkça ortaya çıktığı yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Baudrillard'ın tarif ettiği simülakrın gücü de tam burada yatmaktadır. Gerçeğin yeniden yorumlanarak yeni gerçeklik inşasının en büyük faydası oluşturulan gerçekliğin gerçeğin yerini alması ve zamanla gerçekten daha etkili bir mesajı vaaz etmesidir (Baudrillard, 1985, 2017).

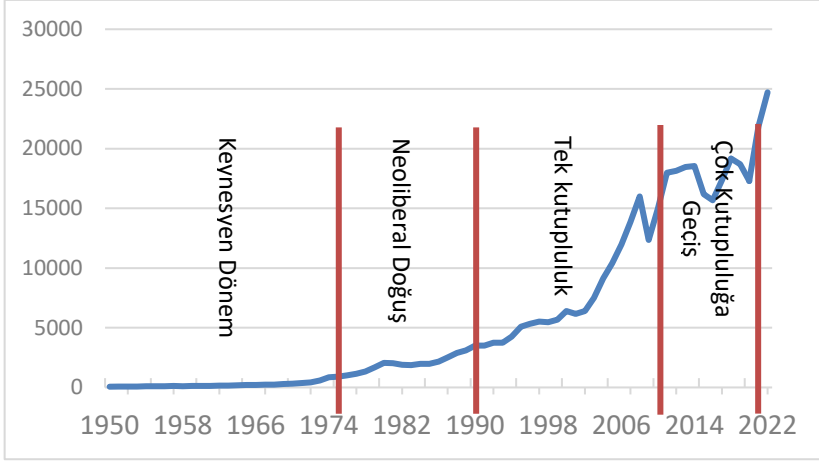
Salık verilen neoliberal gerçeklik temelde iki düşünce üzerine bina edilmiştir: Sınırların öneminin kademeli olarak azaltılması ve deregülasyon yani katı örgütlenmelerde esnekliğe gidilmesi (Mudge, 2008). Bu iki temel tam da Deleuze'ün savaş makinasının iki temel özelliğidir, yani sınırlardan münezze ve esnek bir yapılanma tarzı. Savaş makinası mantığının en açık bir biçimde görülebileceği politika setiyse neoliberal düzenin el kitabı olarak görülen Washington Uzlaşısı'nda kendisini göstermektedir. John Williamson tarafından önerilen Washington Uzlaşısı'na göre gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş bir ekonomi olabilmesi için temelde piyasa ekonomisini kabul etmesi ve demokratik bir yönetim tarzına sahip olması gerekmektedir. Piyasa ekonomisinin benimsenmesi, Batı'da yer alan savaş makinası için elzemdir zira diğer coğrafyalardaki 'şirketler ve sermayedarlar' ölçek olarak Batı'nın gerisinde olduğu için bu ülkelerde Batılı sermaye istediği yatırımları yapıp güçlenebilecektir (Williamson, 2004). Sınırdan münezze olma arayışında olan bir güç için piyasa ekonomisinin kabulü, genişlemesi ve büyümesi için elzemdir. Demokratik yönetim anlayışının olması da sermaye sahipleri için büyük bir avantaj yaratmaktadır. Zira güçlü bir bürokratik yapıya sahip otoriter ülkelerde Batılı savaş makinasının isteklerini kabul ettirebilmesi bir yana yapmış olduğu yatırımların dahi güvence altında olup olmayacağı büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. İlaveten, demokratik ülkelerde yönetimin demokratik seçimlerle belirlenmesi bu sermaye gruplarını etki kapasitesini artırabilmesine imkân tanımakla birlikte zaman zaman yönetime doğrudan nüfuz etmelerine de imkân tanımaktadır (Crouch, 2019).

Soğuk Savaş ikliminin sona ermesi sonrası iki blok sınırının ortadan kalkması ve neoliberal öğretinin tabiri caizse tek geçer akçe olarak ilan edilmesi sonrası Batılı şirketler büyük bir hızla gelişmekte olan ülke piyasalarına giriş yapmıştır. Örnek vermek gerekirse, 1980'lerde Türkiye ile aynı gelişmişlik seviyesinde olan Güney Kore ve Türkiye'den ekonomik olarak geride olan Tayvan'a Amerikan sermayesinin girişiyle beraber (Attar, 2018) Samsung, Hyundai ve TMSC gibi markalar bu ülkelerde doğup gelişebilme fırsatı bulmuştur. Yine aynı şekilde Deng Xiaoping döneminde Çin'in ekonomik olarak dışa açılma politikasının bir tezahürü olarak Batılı sermaye ile iş birliği içerisinde olan yerel üreticiler üzerinden Amerikalı şirketler, üretimlerini Çin'e kaydırmışlar ve büyük karlılık oranları elde etmişlerdir. Orta Asya, son yıllarda dünya ekonomisinin ilgisini çeken yeni pazarlar arasında yer almaktadır. Bu bölge, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra merkezi planlamadan piyasa ekonomisine geçiş yapan ülkeleri içerir. ABD, Çin ve Rusya gibi büyük ekonomik güçler, bu geçiş sürecindeki Orta Asya ülkelerine önemli yatırımlar yapmıştır. Örneğin, bu üç ülke Orta Asya'ya toplamda 1 milyar dolar gibi büyük yatırımlar gerçekleştirmiştir. Bu rakam, özellikle ekonomileri henüz gelişmekte olan ve piyasa dinamiklerine alışma sürecinde olan Orta Asya ülkeleri için oldukça dikkat çekici ve etkileyici bir düzeydedir (Vercueil, 2018). Vercueil'in çalışması, bu yatırımların sadece ekonomik bir hareket olmadığını, aynı zamanda bu ülkeler üzerinde siyasi ve stratejik bir etki bırakma hedefi taşıdığını da vurgulamaktadır. Soğuk Savaş'ın bitiminin hemen akabinde McDonalds ve Coca Cola gibi neoliberal öğretinin mihmandarı şirketler Rusya pazarına girmiş; Batılı şirketler Rus ortakları sayesinde Rusya'da faaliyetlerini artırmışlardır. Dünyanın dört bir köşesinde görülebileceği gibi 1990'lar, Batılı savaş makinası için büyük bir genişleme refah dönemi sunmuştur (Goldgeier & McFaul, 2003). Bu dönemde Rusya ve Çin gibi ülkelerde piyasa ekonomisi kabul edilmesine rağmen güçlü bürokratik yapılara sahip olan ülkelerde beklenildiği gibi piyasa hâkimiyetini ele geçiremeyen sermaye, bu ülkelerde kendi çıkarlarından ziyade bu ülkelerin belirlediği politikalar doğrultusunda hareket edebilmişlerdir. Nitekim, Putin Rusyası'nda 2000'li yılların ortalarına kadar Batı sermayesi tarafından desteklenen Rus şirketler neredeyse piyasa kurallarını kendileri belirleşmişçesine hareket ederken Rusya'nın Soğuk Savaş sonrası buhranı anlatması sonrası Rus milli devletinin kurallarıyla yüzleşmek zorunda kalmışlardır. Örnek vermek gerekirse Yukos Oil şirketinin CEO'su Mikhail Khodorkovsky, Rus milli çıkarlarına muhalif olmak ve para aklamak suçlarından ötürü 2003 yılında tutuklanmıştır. 1990 sonrası petrol, çelik ve alüminyum özelleştirmeleriyle servetine servet katan Roman Abramoviç, Mikhail Khodorkovsky'nin yerine Putin tarafından desteklenen bir iş adamı olarak karşımıza çıkmıştır. Rusya'da bu gelişmeler yaşanırken Çin'de Rus tecrübesinden farklı olarak kontrol ve ilerleme merkezli bir anlayış ortaya çıkmıştır (Myers, 2016). Know-how transferi şartıyla ülkesini Batılı sermaye açan Çin, Batılı şirketler sayesinde

üretimini ve sanayisini geliştirmiştir. Örneğin, 1984'te Çin ekonomisine giren Volkswagen'e yerli ortakla faaliyet gösterme şartıyla yatırım yapmasına izin verilmiş; SAIC firması altında Volkswagen Çin pazarına girebilmiştir (Volkswagen Group China, 2024). Bir diğer örneğe Amerikan IBM şirketidir. ABD'nin sembolik şirketlerinden olan IBM şirketi, 1993'te Çin pazarına China Great Wall Computer Group ile ortaklık yapmak suretiyle Çin'de faaliyet göstermesine izin verilmiştir (Liu & Jiang, 2024). General Motors, Boeing ve Intel gibi firmalar karşılıklı ticaret anlaşmalarının konusu olmuşlar ve bu firmaların sunduğu eğitim ve tecrübe aktarımı programları sayesinde Çin'de lisans alabilmişlerdir. Amerikan gücünün asıl kası olarak da tarif edilebilen finans şirketleri yine aynı yıllarda Çin'e açılmışlardır (Naughton, 2018). Morgan Stanley, Goldman Sachs ve Citibank gibi ABD'nin önde gelen finans kuruluşları Çinli firmalara finansal destek sağlamak şartıyla kabul edilmişlerdir (USCC, 2019).

Grafik 1. Dünya Ticaretinin Gelişimi, 1950-2022 (milyar \$)

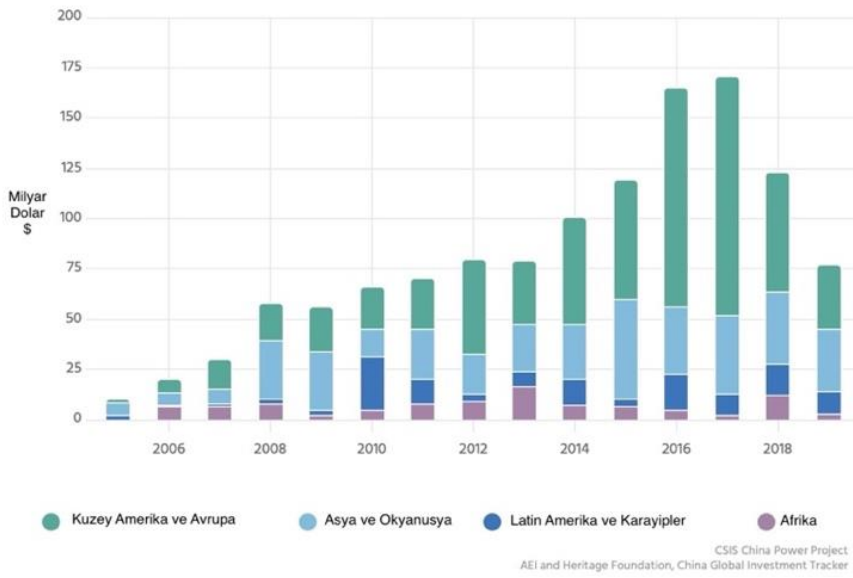

(World Bank, 2024) Batılı sermayenin bu atılımı, tüm küresel ticarete de yansımıştır. Neoliberal anlayışın iki ana kurumundan olan IMF'nin Mart 2002 raporuna göre dünya ticaretindeki bariyerler kademeli olarak da azalmış; bu azalış sayesinde yıllık 250 ila 680 milyar dolar arasında bir refah artışı gözlemlenmiş; bu artışın üçte biri gelişen ekonomilere yönelik gerçekleşmiştir (IMF Staff, 2001). Bu iddia irdelenmesi gereken bir iddiadır zira hem bu kadar geniş bir aralıkta rakam verilmesi hem de artışın üçte ikisi gelişmiş ülkelerde gerçekleşmişken gelişmekte olan ülkelerin vurgulanması Baudrillard'ın dediği simülakr yaratımının en somut

örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısacası bu geçiş sürecinde Batılı şirketler büyük karlılıklar elde etmişlerdir. Yine aynı raporda sıkça vurgulanan başta Afrika ülkeleri olmak üzere az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gümrük duvarlarının indirilmesinin fayda sağlayacağı görüşüdür. Ancak BM Latin Amerika ve Karayipler Komisyonu'nun kurucusu ve kalkınma çalışmalarının önemli ismi Paul Prebisch'e göre, ülkedeki bebek endüstriler kendi ayakları üzerinde durmadan ve birçok şirket ölçek ekonomisine gelmeden dışa açılmak, ülkeler için sadece ve sadece bağımlılık yaratmaktadır. Bu kapsamda, Afrika ülkelerinin birçoğunda yapısal sorunlara çözüm üretilememiş ve bu ülkelerde ekonomik bağımsızlık eşiği aşılamamıştır (BNDES, 2018). Sermayenin bu denli saldırgan hamleleri, neoliberal öğretinin salık verdiği deregülasyon hareketinin de hızlanarak devam etmesini beraberinde getirmiştir. Nitekim, bu durum sermayenin Batı dışı ülkelere karlılığını artırsa da Batılı ülke ekonomilerindeyse dışsal ve türev sorunları beraberinde getirmiştir. Örneğin, Amerikan finans sektöründe değersiz varlıkların değerli varlıklarla birleştirilip finansal türev ürünler oluşturulmasıyla piyasa sürülen subprime fonlar, detaylar paylaşılmaksızın finansal piyasalarda işleme sunulmuş; 2007 yılında patlak veren mortgage krizi sebebiyle gayrimenkul sektöründeki değersiz varlıklara yönelik ödemeler dengesi sorununun ortaya çıkması 2008 Ekonomik Krizi'ni beraberinde getirmiştir. 2008 krizi, yalnızca neoliberal ekonomi anlayışına değil, ulus-devletlerin yapısal gücüne de önemli darbeler vurmuştur. Ulus-devletler, coğrafi sınırlara bağlı hareket etmek zorunda olan ve genellikle bürokratik süreçlerin yavaşlığı nedeniyle hızlı tepki verme kapasitesi sınırlı yapılarıdır. Bu dönemde, sermaye—Deleuze'ün ifadesiyle bir "savaş makinası" gibi hareket eden, her türlü engeli aşarak kar maksimizasyonu peşinde koşan bir güç—ulus-devletlere kıyasla daha hızlı ve etkili bir şekilde hareket etmiştir. Bu durum, ulus-devletleri hem ekonomik açıdan zayıflatmış hem de işlevsel olarak sıkıntıya sokmuştur. Sermayenin bu yıkıcı ve aynı zamanda yaratıcı gücü, yalnızca ulus-devletlerin yapısına zarar vermekle kalmamış, aynı zamanda "liberal dünya düzeni" olarak sunulan küresel sistemi de yapısal değişimlere zorlamıştır. Bu nedenle, 2008 krizi sadece bir ekonomik kriz olarak değil, hem ulus-devletlerin hem de küresel düzenin temel dengelerini sarsan bir dönüm noktası olarak değerlendirmek, oldukça yerinde bir tespit olacaktır.

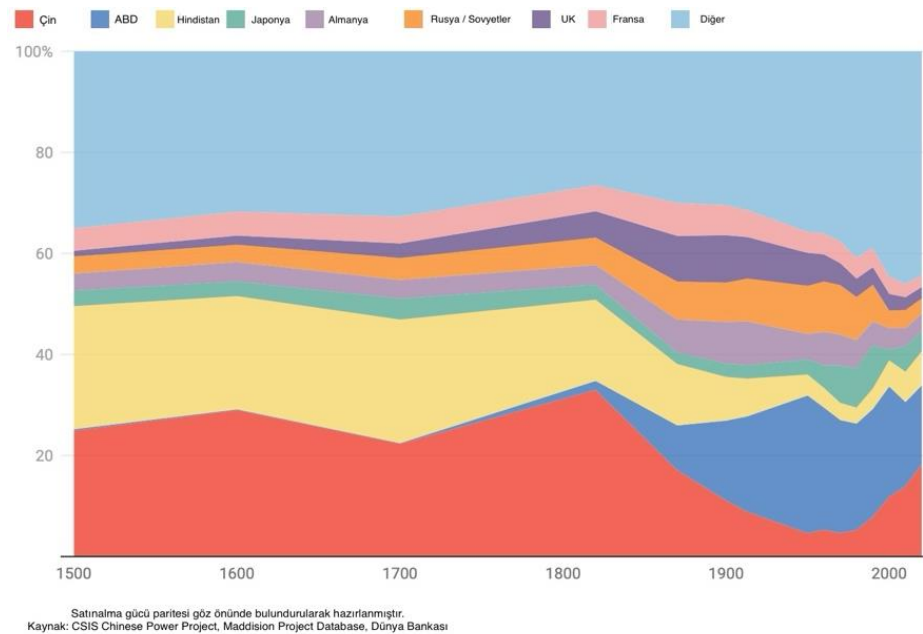
Liberal Dünya Düzenin Dönüşümü ve Ulus-Devlet ile Sermaye Rekabeti

2008 Ekonomik Krizi birçok açıdan uluslararası sistemi büyük bir dönüşüme sevk etmiştir. Micheal Cox'un sıkça üzerinde durduğu devletlerin artık ekonomik araçlara daha çok başvurmasına sebebiyet veren de 2008 Ekonomik Krizi'nin artçı sarsıntılarının, sisteme daha fazla güç elde etmek isteyen Çin'e büyük bir hareket alanı açmıştır (Womack, 2017). Aşağıdaki grafik de Çin'in yatırımlarındaki artışı göstermektedir.

Grafik 2. Çin Doğrudan Yabancı Yatırımlarının Bölgelere Göre Dağılımı

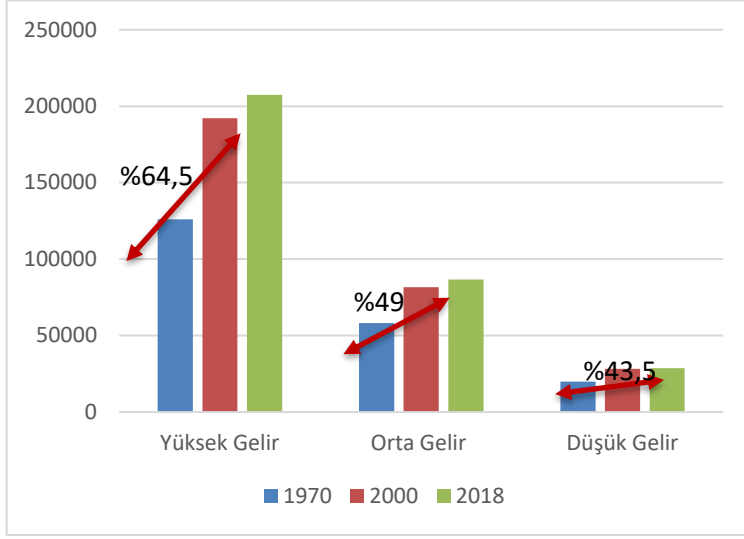
Çin ile ilişkili yorumlarda Çin'in Afrika'daki yatırımlarının birçok ülkede hoşnutsuzluk yarattığına ilişkin değerlendirmelerine rağmen, Çin kaynaklı yatırımların büyük çoğunluğu gelişmiş ekonomilere yönelik gerçekleşmiştir. Bu da bize 2008 Ekonomik Krizi'nin sistem açısından ne denli etkili olduğunu göstermektedir zira başta Batılı ülkeler olmak üzere ulus-devletler, piyasaların ihtiyaç duyduğu likiditeyi sağlayamamışlardır. Sermaye açısından bakıldığında paranın kaynağından ziyade iş yapılabilirlik önem arz etmektedir. Bu sebepten ötürü ulus-devlet gölgesinde serpiyen Batılı şirketler, Çin rakip olarak görülse dahi Çin menşei finansmana hayır diyememişlerdir. Huawei, Tencent ve Alibaba'nın da içerisinde

olduğu Çin'in beş teknoloji firması 2019 yılında ABD'de 1.8 milyar dolarlık satın alma ve yatırımda bulunmuşlardır (ASPI, 2021). Yandaki grafikte 1500'den itibaren dünyadaki gayrisafi yurtiçi hasıla dağılımı gösterilmektedir. Bu grafiğe göreyse özellikle 2008 krizinden itibaren Çin'in GSYH içerisinde aldığı pay hızla artmaktadır.

Grafik 3. 1500'den İtibaren Küresel GSYH'dan Ülkelerin Aldığı Pay

Satınalma gücü paritesi göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır.
Kaynak: CSIS Chinese Power Project, Maddison Project Database, Dünya Bankası

Bu iki veri bizlere 2008 krizinin Batı dünyası için yarattığı bozucu etkiyi apaçık bir biçimde göstermektedir. Sistemin kurucuları olan Anglo-Sakson gelenek son 2000 yıldır ilk defa Batı dışı bir aktörün böylesine dişli bir rakip olmasıyla karşı karşıya kalmıştır. Michael Cox'un da sıkça belirttiği üzere, artık ulus-devletler uluslararası politika ekonomi merkezli düşünmek mecburiyetinde kalmışlardır (M. Cox, 2013) zira Anglo-Sakson geleneğin temel dayanağı olan ticaret ve müzakere masasında ilk defa kendileri kadar güçlü bir aktörle karşı karşıya kalmışlardır. Bu gerçeklik sebebiyle artık dünya siyasetinde ulus-devletlerin dış politikaları kurgulanırken iktisadi çıkarlar ve nitekim iktisadi araçlar birincil

Grafik 4. ABD Ortalama Gelir Dağılımı (\$)

öncelik maddeleri arasına girmiştir. Klasik realist, neo-realist ve neo-klasik realist düşüncenin aksine politika süreçlerinde iktisat yüksek politikanın konuları arasında zikredilmektedir. Bu değişimin en belirgin örneği de 2014'te Rusya'nın Kırım'ı ilhaki neticesinde ABD'nin izlediği politikalarda görülmektedir. Nitekim, Rusya'nın uluslararası hukuka aykırı tek taraflı kararı sonrasında ABD'li politika yapımcılar, silaha sarılmak yerine SWIFT sistemi ve ambargolar rejimini devreye sokmuştur. Bu noktada Mikael Wigell'e göre, ABD'nin dış politika yapım sürecindeki değişim sistemdeki değişimin de tetikleyicisi olmuştur (Wigell et al., 2020). Evvelce sadece şirketlere ayrılan ve dış politika yapım sürecinde ikincil önem atfedilen ticaret diplomasisi ve özellikle ticaret yolları üzerindeki pazarlıklar bu dönemde yoğunlaşarak artmaktadır. Ulus-devletleri şirketlerle beraber çalışmaya iten bir sebepten kurulan BM sisteminden

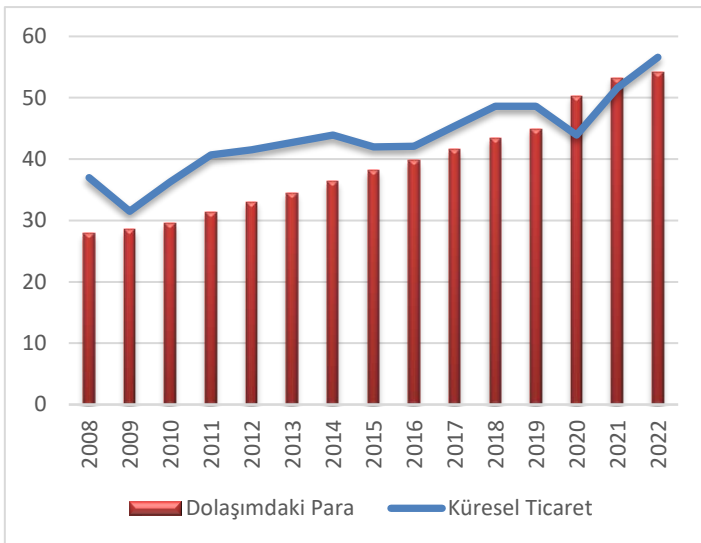
ileri gelmektedir. Öyle ki BM Şartı'nda yer alan ikinci maddeye göre kuvvet kullanımının ve savaş yasaklanması, devletleri savaş dışı yolları tercih etmeye itmiştir. Soğuk Savaş dönemindeki iki kutuplu düzende kutuplar arasında doğrudan bir çatışmanın dehşet dengesi sebebiyle mümkün olmaması ve Soğuk Savaş sonrası dönemde de ABD'nin hem siyasi hem de iktisadi açıdan benzersiz konumda olması, sistemde savaş olarak nitelendirilebilecek durumların ortaya çıkmasını engellemiştir. Çok kutuplu dünyanın emarelerinin görülmeye başladığı 2008 ve sonrası dönemdeyse askeri araçların caydırıcılık dışında dış politika kullanılamaz hale gelmesi ekonomik enstrümanlar çerçevesinde siyasi emeller elde etme yolunu yegâne yol olarak karşımıza çıkarmıştır. Ortaya çıkan bu durumsa bilhassa sermayenin dış politika yapım süreçlerinde etkisini artmıştır (Choer Moraes & Wigell, 2022b). Mesela, Obama hükümetinde Pritzker Reality Group'un CEO'su Penny Pritzker Ticaret Bakanı, JPMorgan Chase'in yöneticisi William Daley Obama'nın Özel Kalemci ve Google'ın eski CEO'su Eric Schmidt ise teknoloji ve inovasyondan sorumlu baş danışman olarak görev almışlardır (Woodward, 2011). Küresel siyasette ABD'ye en yakın olarak nitelendirilen Çin'de de Xi Jinping döneminde Çin İnşaat Bankası CEO'su Wang Qishan Başkan Yardımcısı ile Dongfeng Motor Corporation'ın başkanı Miao Wei Sanayi ve Bilişim Teknolojileri Bakanı olarak görev almışlardır (Flint & Xiaotong, 2019). Kısacası, ulus-devletler XVII. yüzyılda gördüğümüz gibi savaş makinalarını devlet aygıtının içerisinde eritmek mecburiyetinde kalmışlar, bir bakıma sermaye sahipleri ve sermayeyi politika yapım süreçlerine de dahil etmek suretiyle bir uzlaşma bulmaya çalışmışlardır. Ulus-devlet ve sermaye arasındaki uzlaşmanın ulus-devletin dış politika tercihlerini artırsa da ulus-devletin kurucu üç unsurundan biri olan vatandaşlarının gelir seviyesini koruyamamıştır.

Yandaki grafikte açıkça görüldüğü üzere, altın yıllar olarak tarif edilen ve neoliberal öğretinin kurgulandığı yıllar olan 1970'ten 2018'e kadar olan dönemde düşük gelir grubunun geliri %43,5 oranında artarken yüksek gelir grubunun geliri %64,5 oranında artmıştır. Diğer bir deyişle ulus-devletin kurucu unsurlarından olan vatandaşlar arasındaki gelir adaletsizliği neoliberal öğreti çerçevesinde derinleşmiştir. 2000 sonrası yüksek gelir grubunun geliri %8 oranında artarken düşük gelir grubunun %2'nin altında kalmıştır (Horowitz et al., 2020).

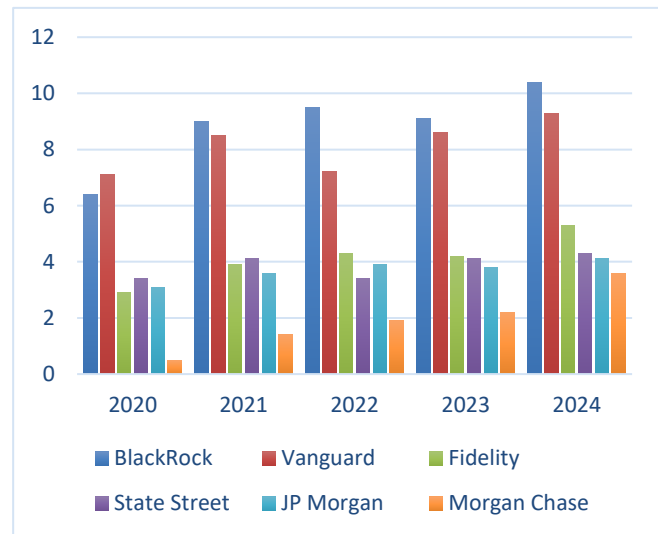
Ulus-devlet ile sermaye arasındaki uzlaşmayı zedeleyen en önemli sebeplerden birisi bu gelir adaletsizliğinin körüklediği yükselen milliyetçilik ve popülizm olmuştur. Düşük ve orta gelir gruplarındaki geride bırakılmış hissi ve bu hissini yarattığı ulus-devletlerin kendilerini temsil etmediği duygusundaki artış aşırı milliyetçi ve popülist politikaları beraberinde getirmiştir. Örneğin, 30 Haziran 2016'da Birleşik Krallık halk oylaması neticesinde AB'den ayrılma kararı almış; popülist olarak nitelendirilen Boris Johnson başbakan olarak seçilmiştir. 2017'de ABD başkanlık seçimlerinde Hillary Clinton karşısında popülist politikaları tercih eden Donald Trump da ABD'de başkan seçilmiştir. (Inglehart & Norris, 2017, p. 449) Kısacası Anglo-Sakson gelenek içerisinde sermayedarlar ve ulus-devlet arasındaki mutabakat sekteye uğramıştır. Nitekim, Trump döneminde bu 'savaş makinası' dizginlenmeye çalışılmış; General Motors, Apple ve Ford gibi önde gelen Amerikan şirketlerinin ABD'ye geri dönmesi istenmiştir. Bununla da kalmamış, Trump döneminin en çarpıcı kararlarından olan Müslüman Yasağı (*Muslim Ban*) başta teknoloji devleri Google, Apple, Amazon ve Microsoft olmak üzere birçok büyük sermaye grubu tarafından eleştirilere maruz kalmış; bu şirketlerin Amerikan Yüksek Mahkemesi'ne başvurusu sonrası Trump'ın başkanlık kararı uygulanmadan sona erdirilmiştir. Ulus-devlet ile sermaye arasındaki ilişkinin rekabetçi bir doğaya dönüşmesindeki bir diğer sebepten jeo-ekonomiye yükselmesine de imkân sağlayan çok kutuplu dünyanın doğuşudur. ABD'nin önderliğindeki liberal

uluslararası düzenin ABD'nin görece ekonomik gücünün bu sistemi devam ettirmeye yetememesi, dünyanın birçok noktasında güç merkezlerinin doğuşu ve son olarak Anglo-Sakson geleneğin ekonomik sebepler kaynaklı erozyona uğraması sonrası liberal uluslararası düzende bir değişime gidilmesine yol açmıştır. Bu dönemde ulus-devletlerin ekonomiyi ön plana alarak hamlelerde bulunma gerekliliği de sermayenin uluslararası alanda daha etkin biçimde hareket etmesine yol açmıştır. İlave olarak, tek kutuplu dünya düzenin Kantçı dünya toplumu emeliyle sermayenin sınır tanımaz doğasının birbirleriyle uyumlu olması, çok kutupluluğun getirdiği rekabet ve sınır duvarlarının yükselmesi ulus-devlet ile sermaye arasındaki uyumsuzluğu körüklemiştir. Sermayenin ulus-devlete nispetle ön plana çıkmasını hatta ve hatta siyasi tarihte ilk defa sermayenin ulus-devletin politikalarına muhalif olarak hareket edebilmesine imkân sağlayan kırılma anıysa Covid-19 pandemisi ve pandeminin getirdiği artçı etkilere sahiptir. Pandemi döneminde ulus-devlet kurucu unsurlarından biri olan vatandaşlarının sağlığını ya da diğer bir ifadeyle kamu sağlığını ve refahını koruma amacıyla ekonomik aktivitesini sınırlandırma yolunu tercih etmiştir. Ekonomik aktiviteler sınırlandırılırken başta FED ve Avrupa Merkez Bankası olmak üzere gelişmiş ekonomilerde çok düşük faiz oranlarıyla piyasa likidite pompalanması, vatandaşların refahının korunmasını sağlamakla birlikte sermaye sahiplerine de tarihi bir fırsat sunmuştur. Ucuz kredi imkânı sayesinde karlılık oranlarını yükselten sermaye, bu gelişim sayesinde ulus-devletlere kafa tutabilecek bir ekonomik büyüklük seviyesine erişmişlerdir.

Grafik 5. Küresel Ticaret ve Dolar Arzı 2008 – 2022 (Trilyon, \$)

Grafik 6. En Büyük 5 Varlık Yönetim Şirketi 2020 - 2024 Trilyon \$

Yukarıdaki tablolara bakıldığında sermayenin gücünü pandemi sonrası dönemde ne denli artırdığını göstermektedir. Bu da bizleri 2014 sonrası dönemde sermayenin ulus-devlet karşısındaki güç artırma periyodundan artık ulus-devletlere meydan okuma dönemine geçtiği evre olan Covid-19 sonrası döneme sevk etmektedir. Nitekim, bu dönemde açıkça görülebileceği üzere küresel ticaretteki artış ve modern finans dünyasının tabiri caizse büyük güçleri olan varlık yönetimi şirketlerinin güçlenmesi sonrası artık bazı devletlerden ekonomik manada daha güçlü bir konuma yükselmişlerdir.

Tablo 1. Ekonomik Büyüklük – 2024 Trilyon \$, Nominal

ABD	28,7
Çin	18,5
BlackRock	10,4
Vanguard	9,3
Fidelity	5,3
Almanya	4,59
State Street	3,4
Japonya	4,11
JP Morgan	4,1
Hindistan	3,9

Yandaki tabloda ulus-devletler ve varlık yönetimi şirketlerinin karma beraber ele alındığı tabloyu görmeye itmektedir (O'Neil, 2024; Statista, 2024). Ulus-devlet ve sermayeyi aynı gördüğümüz takdirde dünyanın en büyük 10 ekonomisi içerisinde beş ulus-devlet yer alırken beş sermaye grubu yer almaktadır. Daha da ilginç Anglo-Sakson geleneği tamamen benimsemiş üç ülke (ABD, Almanya ve Japonya) bu tabloda kendilerine zar zor yer bulurken Çin ve Hindistan ise gelişmekte olan dünyayı yani liberal uluslararası düzeni savunmayan ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısacası, ulus-devletler arasında doğal bir rekabet hasil olurken sermaye

gruplarının sınırlardan münezze ve yıkıcı olduğu kadar yaratıcı savaş makinasını temsil etmesi, sermayeyi ulus-devletlerin önüne geçirmiştir. Nitekim, pandemi sonrası dönemde Wigell'in sıkça vurguladığı ulus-devlet ve sermaye arasındaki çıkarların birbirine içerisine geçmesi durumu, hatta ve hatta bazı durumlarda sermaye gruplarının çıkarının ulus-devletin dahi önüne geçmesi hali uluslararası sistemdeki büyük dönüşüme de işaret etmektedir. Sistemdeki iki süper güçten biri olan ABD, başta Orta Doğu olmak üzere Afrika ve Latin Amerika politikalarında ExxonMobil şirketinin etkili olduğuna ilişkin yayınlar mevcuttur (LeVine, 2012). Bu iddiaları destekleyen en büyük kanıtı Trump dönemi Dışişleri Bakanı Rex Tillerson'ın bu görevden önce ExxonMobil'de CEO görevini icra etmesidir (Montanaro & Kelemen, 2017). Yine aynı şekilde FBI ve CIA'nin baskıları ve ABD Yüksek Mahkemesi'nin kararlarına rağmen Apple, Amazon ve Facebook kullanıcı verilerini terörle mücadele kapsamında Amerikan devletiyle paylaşmayı reddetmiştir (Nakashima, 2021). Bu örnekler bizlere ulus-devletlerin artık sermaye gruplarına söz geçiremediği hatta ve hatta bazı durumlarda sermayenin ulus-devletin iradesine rağmen hareket edebildiğinin emareleridir.

Sonuç

Ulus-devlet konsepti, uluslararası ilişkiler disiplinde uzun süre bir sabite olarak kabul edilmiştir. Ancak Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte bu konsept, disiplin içinde tartışılmaya başlanmıştır. Tarih ve sosyoloji gibi diğer disiplinlerde ise ulus-devlet kavramı uzun zamandır sorgulanmaktadır; materyalist tarih anlayışında bile ulus-devlet, bir kurmaca olarak ele alınmıştır. Küresel siyasetteki gelişmeler, uluslararası ilişkilerde temel aktörlere ilişkin tartışmaları derinleştirmiştir. Bu çalışmada, ulus-devlet kavramını tarihsel, antropolojik ve sosyolojik perspektifler doğrultusunda incelenmiş ve ulus-devletin, pozitivist uluslararası ilişkiler teorilerinde ele alındığı gibi bir 'kara kutu' olmadığı, aksine çeşitli baskı grupları ve gelişmeler çerçevesinde inşa edilmiş bir siyasi varlık olduğu izah edilmeye çalışılmıştır. Bu baskı grupları arasında, ulus-devletin ilk evrelerinden itibaren sermayenin önemli bir unsur olduğu ortaya konmuştur. Fransız siyasi tarihindeki gelişmelere odaklanıldığında, ulus-devletin oluşumunda sermayenin başlangıçta destekleyici bir unsur olduğu ve ulus-devletin merkezîyetçilik ve standartlaşma hareketleri sayesinde sermayenin gücünü artırdığı görülmüştür. Ulus-devlet ile sermaye arasındaki ilişki her ne kadar karşılıklı çıkar ilişkisi olarak görülse de iki farklı varlığın doğalarından kaynaklanan farklılıklar zaman zaman çatışmalara neden olmuştur. Bu çatışma dönemlerinde, Anglo-Sakson düşüncenin müzakere ve uzlaşma geleneği bağlamında, Deleuze'ün 'savaş makinası' kavramı çerçevesinde ulus-devlet ile sermayenin zamanla birbirleri içinde eridiği gözlemlenmiştir. Anglo-Sakson gelenekten türeyen neoliberal doktrin ile birlikte, 1970'lerden itibaren ulus-devletin işlevinde değişim yaşandığı ve sermaye karşısında göreceli olarak gücünün azaldığı gözlenmiştir. 2008 Ekonomik Krizi'ni takip eden dönemde ulus-devletin etkinliği kademeli olarak gerilerken, başta ABD ve Birleşik Krallık olmak üzere, 2014'ten itibaren sermayenin elinde bulundurduğu ekonomik enstrümanlar dış politika yapım sürecinde ana araçlar haline gelmiştir. Sermaye, dış politika alanında daha yetkin bir aktör olarak tecrübe kazanmaya başlamıştır. 2020 Kovid-19 pandemisinin ardından sermayenin gücü geometrik olarak artarken, ulus-devletin ekonomik gücü durağan kalmış ve bu durum, uluslararası sistemde sermayenin önemli bir aktör olarak öne çıkmasına neden olmuştur. Sonuç olarak, küreselleşme ve neoliberal öğretiler doğrultusunda gelişen ve özerkleşen sermayenin, artık uluslararası sistemde önemli bir aktör olduğu iddia edilebilir. Bu çerçevede, ulus-devletin bir meşruiyet krizinde olup olmadığı sorusundan ziyade, ulus-devlet konseptinin doğuşundan bu yana ilk kez bir rakip ile karşı karşıya kalması, disiplindeki milliyetçilik ve küresel yönetim tartışmalarına katkı sağlayabilir.

Yazar Katkıları: Fikir-S.K.; Tasarım- S.K.; Denetleme- S.K.; Kaynaklar- S.K.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi S.K.; Analiz ve/ veya Yorum- S.K.; Literatür Taraması- S.K.; Yazıyı Yazan- S.K.; Eleştirel İnceleme- S.K.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Contributions: Concept - S.K.; Design- S.K.; Supervision- S.K.; Resources- S.K.; Data Collection and/or Processing- S.K.; Analysis and/or Interpretation- S.K.; Literature Search- S.K.; Writing Manuscript- S.K.; Critical Review- S.K.; Other- S.K.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Abulafia, D. (2013). *The great sea: A human history of the Mediterranean*. Oxford University Press.
- Akram, S. M. (2024, January 22). The failures of the UN in the Israel-Palestine conflict [NGO]. *Open Global Rights*.
<https://www.openglobalrights.org/failures-un-israel-palestine-conflict/>
- ASPI. (2021). *Mapping China's tech giants* [Think-tank]. The Australian Strategic Policy Institute.
- Attar, M. A. (2018). Economic development in Turkey and South Korea: A comparative analysis. *Bogazici Journal*, 32(1).
<https://doi.org/10.21773/boun.32.1.1>
- Auribeau, P., & Pevel, P. (2021). *L'héritage de Richelieu*. Gallimard.
- Baudrillard, J. (1985). *Le miroir de la production ou l'illusion critique du matérialisme historique*. Éd. Galilée.
- Baudrillard, J. (Ed.). (2002). *L'esprit du terrorisme*. Galilée.
- Baudrillard, J. (2016). *Le système des objets: Essai*. Gallimard.
- Baudrillard, J. (2017). *Simulacres et simulation*. Éditions Galilée.
- Baudrillard, J., & Turner, C. (2004). *Fragments: Conversations with François L'Yvonnet*. Routledge.
- Becker, P. (Director). (2018, June 20). *Cardinal de Richelieu: Le ciel peut attendre* [Documentary]. In *Secrets d'Histoire*. France
 2. <https://www.youtube.com/watch?v=eNGDzfnUD0Q&t=2049s>
- Beckett, J. (2014). The glorious revolution, parliament, and the making of the first industrial nation. *Parliamentary History*, 33(1), 36–53. <https://doi.org/10.1111/1750-0206.12088>
- Blackbourn, D. (2023). *Germany in the world: A global history 1500–2000*. Liveright Publishing Corporation, a division of W.W. Norton & Company.
- BNDES. (2018, November). *Trade patterns in a globalized world: The case of Brazil* [Regional Organisation]. The Brazilian Development Bank.
https://web.bndes.gov.br/bib/jspui/bitstream/1408/16100/1/PRLiv_Trade%20patterns%20in%20a%20globalized%20world_compl_BD.pdf
- Bose, N., & Widiyanto, S. (2022, November 15). Biden and Xi clash over Taiwan in Bali but Cold War fears cool [News Agency]. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/ahead-tense-g20-summit-biden-xi-meet-talks-2022-11-14/>
- Burchill, S. (Ed.). (2013). *Theories of international relations* (5th ed.). Palgrave Macmillan.
- Buzan, B., & Cox, M. (2022). The end of Anglo-America? In T. B. Knudsen & C. Navari (Eds.), *Power transition in the anarchical society* (pp. 83–102). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-97711-5_4
- Carr, E. H., & Cox, M. (2021). *Nationalism and after* (New ed.). Palgrave Macmillan.
- Carraz, D. (2012). *Les templiers et la guerre*. Lemme edit.
- Cerlioli, L. (2024). Neoclassical realism, global international relations, and the unheard echoes of realist practices from the South. *The British Journal of Politics and International Relations*. <https://doi.org/10.1177/13691481241230858>
- Choer Moraes, H., & Wigell, M. (2022a). Balancing dependence: The quest for autonomy and the rise of corporate geoeconomics. In M. Babić, A. D. Dixon, & I. T. Liu (Eds.), *The political economy of geoeconomics: Europe in a changing world* (pp. 29–55). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-01968-5_2
- Choer Moraes, H., & Wigell, M. (2022b). Balancing dependence: The quest for autonomy and the rise of corporate geoeconomics. In M. Babić, A. D. Dixon, & I. T. Liu (Eds.), *The political economy of geoeconomics: Europe in a changing world* (pp. 29–55). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-01968-5_2
- Cox, M. (2013). Power and the liberal order. In R. Friedman, K. Oskanian, & R. P. Pardo (Eds.), *After liberalism?* (pp. 103–116). Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/9781137303769_7
- Cox, M. (2018). *The post-Cold War world: Turbulence and change in world politics since the fall*. Routledge.
- Cox, M., & Stokes, D. (Eds.). (2018). *US foreign policy* (3rd ed.). Oxford University Press.
- Cox, R. W. (1981). Social forces, states and world orders: Beyond international relations theory. *Millennium: Journal of International Studies*, 10(2), 126–155. <https://doi.org/10.1177/03058298810100020501>
- Crouch, C. (2019). *The globalization backlash*. Polity Press.
- Deleuze, G., Guattari, F., & Deleuze, G. (1994). *Anti-Oedipus: Capitalism and schizophrenia* (7th print). University of Minnesota Press.
- Deleuze, G., Guattari, F., & Massumi, B. (1986). *Nomadology: The war machine*. Semiotext(e).
- Dumézil, B. (2023). *L'empire mérovingien: Ve-VIIIe siècle* (1st ed.). Passés-composés.
- Elias, N., Dunning, E., Goudsblom, J., & Mennell, S. (2000). *The civilizing process: Sociogenetic and psychogenetic investigations* (Rev. ed.). Blackwell Publishers.

- Éthier, D. (2010). Les acteurs des relations internationales. In *Introduction aux relations internationales* (pp. 61–111). Presses de l'Université de Montréal. <https://doi.org/10.4000/books.pum.6398>
- Flint, C., & Xiaotong, Z. (2019). Historical–geopolitical contexts and the transformation of Chinese foreign policy. *The Chinese Journal of International Politics*, 12(3), 295–331. <https://doi.org/10.1093/cjip/poz011>
- Goldgeier, J. M., & McFaul, M. (2003). *Power and purpose: U.S. policy toward Russia after the Cold War*. Brookings Institution Press; JSTOR. <http://www.jstor.org/stable/10.7864/j.ctt1gpccth>
- Golubkov, K., Rose, M., & Kumar, M. (2023, September 10). Delhi G20 summit confirms isolation of Russia, Macron says [News Agency]. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/russia-says-g20-declaration-balanced-summit-moves-final-day-2023-09-10/>
- Gowan, R. (2023, November 9). How the world lost faith in the UN: Regaining it will require accepting a diminished role for an age of competition [Magazine]. *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/israel/how-world-lost-faith-united-nationsgaza>
- Haag, M. (2013). *Les Templiers de la légende à l'histoire*. Ixelles.
- Hollis, M., & Smith, S. (1996). A response: Why epistemology matters in international theory. *Review of International Studies*, 22(1), 111–116. JSTOR.
- Holzgrefe, J. L. (1989). The origins of modern international relations theory. *Review of International Studies*, 15(1), 11–26. <https://doi.org/10.1017/S0260210500113051>
- Hubert, É. (2001). La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen). *Histoire Urbaine*, 4(2), 189–191. <https://doi.org/10.3917/rhu.004.0189>
- IMF Staff. (2001, November). *Improving market access: Toward greater coherence between aid and trade* [Intergovernmental Organisation]. International Monetary Fund. <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2002/032102.htm>
- Inglehart, R., & Norris, P. (2017). Trump and the populist authoritarian parties: 'The silent revolution' in reverse. *Perspectives on Politics*, 15(2), 443–454.
- Izvekov, A. I. (2018). Breakdown of the Anglo-Saxon model of globalization. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(5), 103. <https://doi.org/10.7596/taksad.v7i5.1904>
- Labarrière, D. (2024). *Philippe IV dit le Bel: Le roi de fer, le pape, les Templiers*. Éditions Lanore.
- Lawder, D. (2024, September 14). US locks in steep China tariff hikes, some industries warn of disruptions [News Agency]. *Reuters*. <https://www.reuters.com/business/us-locks-steep-china-tariff-hikes-many-start-sept-27-2024-09-13/>
- LeVine, S. (2012, April 27). Not the CIA, not bin Ladin—Exxon is the toughest nut [Magazine]. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2012/04/27/not-the-cia-not-bin-ladin-exxon-is-the-toughest-nut/>
- Liu, J., & Jiang, J. (2024, August 27). IBM is the latest Western firm to retreat from China [News]. *CNN International*. <https://www.cnn.com/2024/08/27/business/china-ibm-layoffs-us-tensions-intl-hnk/index.html>
- Lopez, R. S. (1998). *The commercial revolution of the Middle Ages: 950–1350* (Repr.). Cambridge University Press.
- Martin, S. (2004). *The Knights Templar*. Pocket Essentials.
- Mearsheimer, J. J. (2019). Bound to fail: The rise and fall of the liberal international order. *International Security*, 43(4), 7–50. https://doi.org/10.1162/isec_a_00342
- Minois, G. (2016). *La guerre de Cent Ans: Naissance de deux nations* (Nouvelle éd.). Perrin.
- Montanaro, D., & Kelemen, M. (2017, February 1). Trump gets his man at the State Department [News]. *NPR*. <https://www.npr.org/2017/02/01/512856220/trump-gets-his-man-at-the-state-department>
- Mudge, S. L. (2008). What is neo-liberalism? *Socio-Economic Review*, 6(4), 703–731. <https://doi.org/10.1093/ser/mwn016>
- Myers, S. L. (2016). *The new tsar: The rise and reign of Vladimir Putin* (Paperback ed.). Simon & Schuster.
- Nakashima, E. (2021, April 14). The FBI wanted to unlock the San Bernardino shooter's iPhone. [Newspaper]. *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/technology/2021/04/14/azimuth-san-bernardino-apple-iphone-fbi/>
- National Archives. (2019, January 25). Truman Doctrine, March 12, 1947 [Text]. *IDCA*. <https://iowaculture.gov/history/education/educator-resources/primary-source-sets/cold-war-vietnam/truman-doctrine-march-12>
- Naughton, B. (2018). *The Chinese economy: Adaptation and growth* (2nd ed.). MIT Press.
- Okur, M. A. (2012). *Emperyalizm, hegemonya, imparatorluk: Tarihsel dünya düzenleri ve Irak'ın işgali*. Ötüken Nesriyat.
- O'Neil, A. (2024, September 19). The 20 countries with the largest gross domestic product (GDP) in 2024 [Private]. *Statista*. <https://www.statista.com/statistics/268173/countries-with-the-largest-gross-domestic-product-gdp/>
- Petitfils, J.-C. (2021). *Louis XIV*. Perrin.

- Radio France. (n.d.). Jean Baudrillard ou le réel assassiné [MP3]. *France Culture*. Retrieved August 17, 2024, from <https://www.radiofrance.fr/franceculture/podcasts/les-nuits-de-france-culture/les-nuits-le-jour-jean-baudrillard-ou-le-reel-assassine-7013556>
- Rose, G. (1998). Neoclassical realism and theories of foreign policy. *World Politics*, 51(1), 144–172. <https://doi.org/10.1017/S0043887100007814>
- Sarantaki, A.-M. (2024). Frontex: Transcending the EU borders. *Journal of Borderlands Studies*, 1–21. <https://doi.org/10.1080/08865655.2024.2356786>
- Sibertin-Blanc, G. (2016). *State and politics: Deleuze and Guattari on Marx* (A. Hodges, Trans.). Semiotext(e).
- Smith, S. (1997). Epistemology, postmodernism and international relations theory: A reply to Østerud. *Journal of Peace Research*, 34(3), 330–336. JSTOR.
- Statista. (2024, September). Largest asset managers worldwide [Private]. *Statista*. <https://www.statista.com/statistics/322452/largest-asset-managers-worldwide-by-value-of-assets/>
- Steinmetz, G. (2015). *The richest man who ever lived: The life and times of Jacob Fugger*. Simon & Schuster.
- The British Government. (2022, October 13). Huawei legal notices issued [Public]. *The Government of the UK*. <https://www.gov.uk/government/news/huawei-legal-noticesissued#:~:text=Huawei%20technology%20must%20be%20removed,broadband%20and%20mobile%20operators%20today>
- The United Nations Office in Geneva. (2022, September 10). Switzerland marks 20 years at the United Nations [International Organisation]. *UN Geneva*. <https://www.ungeneva.org/en/news-media/news/2022/09/74490/switzerland-marks-20-years-united-nations>
- Tilly, C. (2015). *Coercion, capital, and European states, AD 990–1992* (27th pr.; Rev. paperback ed.). Blackwell.
- USCC. (2019, February 25). *Chinese companies listed on major U.S. stock exchanges* [Government]. U.S.–China Economic and Security Commission. <https://www.uscc.gov/sites/default/files/Chinese%20Companies%20on%20U.S.%20Stock%20Exchanges.pdf>
- Vercueil, J. (2018). Taming the bear while riding the dragon? Central Asia confronts Russian and Chinese economic influences. *Revue de La Régulation*, 24. <https://doi.org/10.4000/regulation.13626>
- Vergé-Franceschi, M. (2005). *Colbert: La politique du bon sens*. Payot.
- Vihma, A. (2018). Geoeconomic analysis and the limits of critical geopolitics: A new engagement with Edward Luttwak. *Geopolitics*, 23(1), 1–21. <https://doi.org/10.1080/14650045.2017.1302928>
- Volkswagen Group China. (2024). About VGC [Private]. *Volkswagen Group China*. <https://volkswagengroupchina.com.cn/en/volkswagengroupchina/aboutvgc>
- Voutsas, M. E., & Borovas, G. (2015). The operation of the Bretton Woods institutions in the modern globalized environment: Problems and challenges. *Procedia Economics and Finance*, 33, 168–180. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)01702-5](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)01702-5)
- Waltz, K. N. (2010). *Theory of international politics* (Reiss.). Waveland Press.
- Wigell, M., Scholvin, S., & Aaltola, M. (Eds.). (2020). *Geo-economics and power politics in the 21st century: The revival of economic statecraft*. Routledge.
- Wigell, M., & Vihma, A. (2016). Geopolitics versus geoeconomics: The case of Russia's geostrategy and its effects on the EU. *International Affairs*, 92(3), 605–627. <https://doi.org/10.1111/1468-2346.12600>
- Williamson, J. (2004). The strange history of the Washington consensus. *Journal of Post Keynesian Economics*, 27(2), 195–206. JSTOR.
- Womack, B. (2017). International crises and China's rise: Comparing the 2008 global financial crisis and the 2017 global political crisis. *The Chinese Journal of International Politics*, 10(4), 383–401. <https://doi.org/10.1093/cjip/pox015>
- Woodward, B. (2011). *Obama's wars* (1st Simon & Schuster trade paperback ed.). Simon & Schuster.
- World Bank. (2024). *World trade volume and growth* [Intergovernmental Organisation]. The World Bank: IBRD-IDA. <https://data.worldbank.org/topic/21>

Extended Abstract

The international system has experienced profound transformations, fundamentally altering its structure and the actors within it. The rise of the modern nation-state, catalysed by the Peace of Westphalia in 1648, institutionalised diplomatic mechanisms that positioned the state as the primary unit of international relations. However, as the state consolidated its sovereignty, the expanding influence of capital groups began to challenge its authority. By the late 19th century, the emergence of international corporations profoundly influenced foreign policy, heightened interstate competition, and fostered protectionist policies that contributed to the outbreak of World War I.

The aftermath of the First World War, shaped by Wilsonian Principles, marked a significant transition from empires to nation-states. The subsequent rise of the United States and the Soviet Union as superpowers post-World War II entrenched a bipolar global structure during the Cold War, wherein international corporations gained increasing influence. This influence expanded exponentially following the Cold War's conclusion, as neoliberalism accelerated the transnationalisation of corporations. Crises such as the 2008 Economic Crisis and the 2020 COVID-19 pandemic further highlighted the vulnerabilities of nation-states while simultaneously enhancing the power of capital. Currently, the international system is transitioning to a multipolar order, moving beyond state-centric realist frameworks towards pluralistic paradigms advanced by the Coxian school. This study critically examines the evolution of the nation-state, its interaction with capital, and the implications of globalisation through the lenses of critical theory and postmodern philosophy, particularly the works of Michael Cox, Jean Baudrillard, and Gilles Deleuze.

This study adopts an interdisciplinary theoretical approach. Critical theory, rooted in the Frankfurt School, examines the power dynamics between nation-states and capital within the neoliberal global order. Postmodern thinkers such as Baudrillard and Deleuze contribute further insights into the fluid and dynamic interactions that characterise the international system. Baudrillard's concepts of simulacra and hyperreality elucidate how constructed narratives and perceived realities influence global governance. For instance, hyperreal constructions such as "terror states" have legitimised interventions, blurring the boundaries between genuine security concerns and geopolitical strategies. Deleuze's theories of the "society of control" and "social machines," particularly the "social war machine," conceptualise capital as a non-state actor that transcends territorial boundaries while interacting symbiotically with state mechanisms. This interaction illustrates both the creative and disruptive capacities of global capital, as it simultaneously challenges and depends on state regulatory frameworks.

The modern nation-state, a relatively recent construct, emerged from socio-political changes in late medieval Europe. Centralised authority under monarchs such as Louis XIV of France and administrative reforms by figures like Cardinal Richelieu laid the foundations of sovereign states. These developments were reinforced by economic expansion driven by early capitalism and colonial ventures. Throughout the 19th and 20th centuries, the evolution of the nation-state remained deeply intertwined with capital. The Industrial Revolution amplified the role of economic actors within the state system, fostering a symbiotic yet contentious relationship. This dynamic spurred the adoption of mercantilism, colonial expansion, and eventually the establishment of international financial institutions to manage global economic interdependence.

Globalisation, particularly under neoliberalism, has redefined the boundaries of state sovereignty. Transnational corporations have transcended geographical constraints, becoming pivotal in shaping policy agendas. While globalisation has been enabled by frameworks like the Bretton Woods institutions, it has also constrained state autonomy. Deregulation and privatisation, hallmarks of neoliberalism, have empowered capital to operate with increasing independence, often challenging state authority. Major disruptions such as the 2008 Economic Crisis exposed the structural vulnerabilities of the global economic system and underscored the dominance of capital over state mechanisms. The crisis highlighted the insufficiency of state-centric solutions, as global financial institutions and corporate actors played critical roles in crisis management. Similarly, the COVID-19 pandemic revealed the dependency of states on private capital for vaccine development and distribution, further emphasising the asymmetry of power between states and transnational corporations.

The unipolar order dominated by the United States after the Cold War is gradually giving way to a multipolar system. Emerging powers like China and India are reshaping global economic and geopolitical dynamics, challenging the dominance of Western-led institutions. This shift has significant implications for the interplay between nation-states and capital. While capital continues to transcend national borders, its interactions with rising powers often align with distinct state-led agendas. For instance, China's Belt and Road Initiative demonstrates how capital can be strategically employed as a tool of statecraft. Conversely, in liberal democracies, private capital frequently operates independently of national priorities, complicating traditional notions of sovereignty and governance.

This study underscores the transformative interaction between nation-states and capital within the context of globalisation. The evolution of the international system, viewed through critical theory and postmodern perspectives, highlights a shift from state-centric to more decentralised and pluralistic global structures. Baudrillard's hyperreality and Deleuze's social machines provide robust frameworks for understanding the complexities of this transition, where constructed realities and fluid networks increasingly define power dynamics. The growing influence of capital, exemplified by transnational corporations and financial institutions, poses challenges to traditional state sovereignty while simultaneously creating new opportunities for cooperation and conflict. As the world progresses towards multipolarity, nation-states must adapt to their evolving roles, balancing the demands of capital with the imperatives of sovereignty and public welfare. This study contributes to ongoing scholarly debates on the future of the international system, emphasising the necessity of nuanced theoretical frameworks to address its intricacies.